

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Zajištění pohledávek v obchodním styku

Claims Securitizing in Trade

Student: Marek Šrubař

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Pavel Godický

Ostrava 2011

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracoval samostatně.

V Ostravě dne .....

.....

Marek Šrubař

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	PRÁVNÍ, DAŇOVÁ A ÚČETNÍ CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK.....	3
2.1	PRÁVNÍ CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK	3
2.1.1	<i>Vznik pohledávek .....</i>	3
2.1.1.1	Uzavírání smluv	4
2.1.1.2	Náležitosti smlouvy	5
2.1.2	<i>Druhy obchodních závazkových vztahů.....</i>	8
2.1.3	<i>Zánik obchodních závazků.....</i>	9
2.2	DAŇOVÁ A ÚČETNÍ CHARAKTERISTIKA POHLEDÁVEK	10
2.2.1	<i>Pohledávky v účetnictví.....</i>	10
2.2.2	<i>Ocenění pohledávek.....</i>	12
2.2.3	<i>Inventarizace pohledávek .....</i>	12
2.2.4	<i>Opravné položky k pohledávkám .....</i>	13
2.2.4.1	Zákonné opravné položky	13
2.2.4.2	Účetní opravné položky	14
2.2.5	<i>Odpis pohledávek.....</i>	14
2.2.5.1	Daňový odpis.....	14
2.2.5.2	Účetní odpis	15
2.2.5.3	Účtování odpisu pohledávek	15
3	PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ A ZAJIŠŤOVACÍ INSTRUMENTY V OBCHODNÍM STYKU.....	16
3.1	PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ	16
3.1.1	<i>Informace o odběratelích .....</i>	17
3.2	ZAJIŠŤOVACÍ INSTRUMENTY	19
3.2.1	<i>Smluvní záloha .....</i>	21
3.2.2	<i>Smluvní pokuta a úroky z prodlení .....</i>	21
3.2.3	<i>Zástavní právo.....</i>	23
3.2.4	<i>Zadržovací právo.....</i>	25
3.2.5	<i>Zajišťovací převod práva .....</i>	25
3.2.6	<i>Ručení.....</i>	26
3.2.7	<i>Bankovní záruka.....</i>	27
3.2.8	<i>Dokumentární akreditiv .....</i>	28
3.2.9	<i>Pojištění pohledávek .....</i>	29
3.2.10	<i>Faktoring.....</i>	30
3.2.11	<i>Forfaiting.....</i>	31
3.2.12	<i>Směnka.....</i>	32

3.2.13	Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti	34
4	PRAKTICKÁ APLIKACE ZAJIŠŤOVACÍCH INSTRUMENTŮ	35
4.1	PŘEDSTAVENÍ SPOLEČNOSTI	35
4.2	POHLEDÁVKY SPOLEČNOSTI.....	35
4.3	ŘÍZENÍ POHLEDÁVEK VE SPOLEČNOSTI	36
4.3.1	Řízení pohledávek před zavedením prevence a zajištění pohledávek	36
4.3.1.1	Vymáhání pohledávek.....	37
4.3.2	Řízení pohledávek po zavedení prevence a zajištění pohledávek.....	38
4.3.2.1	Získávání informací o odběratelích a vyhodnocení rizika	38
4.3.2.2	Zajištění pohledávek	40
4.3.2.3	Kreditní limity.....	42
4.3.2.4	Vymáhání pohledávek.....	43
4.3.3	Srovnání vývoje pohledávek za sledovaná období	44
4.4	ZAJIŠŤOVACÍ INSTRUMENTY VE SPOLEČNOSTI	47
4.5	ZHODNOCENÍ.....	49
5	ZÁVĚR.....	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
	SEZNAM ZKRATEK.....	54

1 Úvod

V posledních letech se Česká republika potýkala s ekonomickou recesí, která měla za následek zhoršení platební morálky. Tato situace má negativní dopad zejména na společnosti, které jsou v postavení věřitele. V situaci kdy dlužníci přestanou splácet nebo nebudou schopni dostát svých závazků, se může tato společnost sama dostat do finančních potíží vlivem nedostatku finančních prostředků ke splácení svých vlastních závazků. Věřitelům tak často nezbývá, než se obrátit na právníky, soudy, exekutory a případně na specializované agentury zabývající se vymáháním pohledávek. Následné právní a soudní řešení se v takovýchto případech stává dlouhodobou a nákladnou záležitostí, kdy nelze předem zajistit pozitivní výsledek. Z těchto důvodů by měly společnosti takovýmto situacím předcházet. Jedním ze základních způsobů je získávání dostatečného množství aktuálních informací jak o svých stávajících tak i o budoucích obchodních partnerech. Další možností je využití zajišťovacích prostředků.

Téma zajištění pohledávek jsem si vybral, protože pohledávky představují rizikovou oblast a mají významný vliv na likviditu společnosti. Problematika zajištění je navíc, zejména v obchodně právních vztazích, v poslední době stále více frekventovaná a zajišťovací instituty nacházejí v obchodních vztazích své široké uplatnění, jsou prostředkem k donucení, který chrání věřitele před neplněním druhých stran.

Práce je rozdělena do tří částí. V první části se zabývám teoretickým vymezením pohledávek, jejich vznikem, jednotlivými druhy pohledávek a zánikem pohledávek, a to z pohledu právního, daňového a účetního.

V druhé části se zaměřím na preventivní opatření a vybrané zajišťovací instrumenty využívané v obchodních vztazích. Základem prevence je získání kvalitních informací o odběratelích. Z těchto informací se vychází při uzavírání obchodních smluv a jsou také důležité pro volbu správného zajišťovacího instrumentu. Ze zajišťovacích prostředků budu popisovat ty, které se dají označit za preventivní a slouží tedy k minimalizaci rizika vzniku nedobytných a neuhrazených pohledávek.

V třetí praktické části budu ve spolupráci s konkrétní společností hodnotit jaký přínos má využívání preventivních opatření a zajišťovacích instrumentů vzhledem k vývoji pohledávek v této společnosti. Na základě informací získaných při vypracování předešlých částí poté zhodnotit jejich systém zajištění pohledávek a pokusit se navrhnout případná zlepšení.

Cílem práce je na základě teoretických podkladů a poznatků z praxe zhodnotit efektivitu vybraných zajišťovacích instrumentů používaných v praxi konkrétní společností a doporučit postup vedoucí k minimalizaci rizika vzniku nedobytných a neuhrazených pohledávek

Předpokládám, že využití jednoho zajišťovacího instrumentu není dostačující a měla by se využívat kombinace více možností zajištění.

Při vypracování bakalářské práce využiji zejména vědní metody analýzy a syntézy a metodu srovnávací.

Informace pro vypracování teoretické části bakalářské práce budu čerpat z odborné literatury a internetových zdrojů. Pro vypracování praktické části využiji konzultace se zaměstnanci společnosti.

2 Právní, daňová a účetní charakteristika pohledávek

2.1 Právní charakteristika pohledávek

Jde o dvoustranný závazkový vztah, kde na jedné straně vystupuje věřitel, kterému vzniká právo na plnění (pohledávka), a na druhé straně dlužník, kterému vzniká povinnost plnit závazek (dluh).¹ Právo na plnění spočívá v právu věřitele požadovat po dlužníkovi, aby něco dal, něco vykonal, něčeho se zdržel, něco strpěl nebo v jejich kombinaci.² Pohledávka může být peněžité nebo nepeněžité povahy. Jde o majetkovou hodnotu, kterou je možné až na výjimky převést na jinou osobu a nezanikne-li smrtí věřitele, může být předmětem dědění.

Právní úpravu závazkových vztahů obsahuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zatím co občanský zákoník plní funkci základního právního předpisu, společného pro odvětví občanského a obchodního práva, obchodní zákoník postihuje zvláštnosti typické pro vztahy mezi podnikatelskými subjekty při vykonávání podnikatelské činnosti. V případech, kdy není určitá otázka upravena obchodním zákoníkem a nelze ji podle jeho ustanovení řešit, řídí se i vztahy v oblasti podnikání a obchodu občanským zákoníkem.³

2.1.1 Vznik pohledávek

Obecné důvody vzniku pohledávek obsahuje občanský zákoník, podle kterého vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.⁴

Nejčastějším právním důvodem vzniku pohledávky je smlouva, která je shodným projevem vůle smluvních stran. Pro postavení smluvních stran je charakteristické, že jsou si právně rovné – žádná ze smluvních stran není v nadřazeném postavení ke straně druhé.⁵

---

¹ § 488 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

² § 494 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³ PILÁTOVÁ, J.; RICHTER, J. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi*. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.

⁴ § 489 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

Jde o dvoustranný i vícestranný právní úkon, kdy věřiteli vzniká právo obdržet od dlužníka určité plnění a dlužníkovi vzniká povinnost toto plnění věřiteli poskytnout. Je třeba si uvědomit, že právu jedné strany musí odpovídat povinnost druhé strany. Například u kupní smlouvy má prodávající právo požadovat zaplacení kupní ceny, čemuž odpovídá povinnost kupujícího kupní cenu zaplatit. Kupující naproti tomu má právo žádat předání koupené věci a prodávající má povinnost ji kupujícímu předat.

Plnění může mít podobu peněžitou i nepeněžitou. Peněžité plnění je provedeno v peněžní formě, a to v domácí nebo cizí měně. V praxi je takovéto plnění využíváno nejčastěji. Za nepeněžité plnění je považováno plnění v naturální podobě, může jít například o dodání zboží, převod nemovitosti nebo provedení služby.

2.1.1.1 Uzavírání smluv

Pro uzavírání smluv proto platí obecná úprava v občanském zákoníku s odchylkami a doplňky podle obchodního zákoníku, kterými jsou např. podstatné náležitosti smlouvy. Proces uzavírání smluv se nazývá kontraktační proces a skládá se z návrhu smlouvy a jeho přijetí.

Návrh (oferta) smlouvy

Jde o projev vůle směřující k uzavření smlouvy. Musí být dostatečně určitý a musí z něj vyplývat vůle navrhovatele být vázán v případě jeho přijetí osobou, které je adresován. Návrh se stává účinným doručením adresátovi. Navrhovatel může návrh zrušit nebo odvolat.

Návrh smlouvy není časově neomezený. K jeho zániku dochází, jestliže⁶:

- jde o ústní návrh, který nebyl přijat ihned a z jeho obsahu nevyplývá delší působnost
- před uplynutím akceptační lhůty došlo navrhovateli odmítnutí návrhu (k zániku dochází v okamžiku doručení odmítnutí)
- k zániku dochází uplynutím akceptační lhůty

Pro platnost návrhu platí totéž co pro platnost jakéhokoli jiného právního úkonu. Základní podmínky jsou určitost a srozumitelnost návrhu na uzavření smlouvy. Z návrhu musí být zřejmé, že jde o návrh na uzavření smlouvy a taky o jakou smlouvu má jít. Dalšími podmínkami jsou, dovolenost návrhu tzn., že předmětem navrhované smlouvy může být jen plnění zákonné a nezakázané a podmínka, že plnění navrhované smlouvy je fakticky možné.

---

⁶ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

Přijetí (akceptace) návrhu

Jde o souhlas adresáta s návrhem smlouvy. Lze ho učinit prohlášením, nebo jiným jednáním, z něhož se dá odvodit souhlas s návrhem (např. odeslání zboží). Podmínkou je, že k němu došlo v akceptační lhůtě. Pozdní přijetí návrhu je platné, jestliže navrhovatel s pozdním přijetím návrhu souhlasí. Účinnost návrhu nastává okamžikem, kdy přijetí dojde navrhovateli. Přijetí může být odvoláno⁷.

Takto popsaný proces se týká uzavírání smluv mezi nepřítomnými účastníky. Pokud jednají účastníci o uzavření smlouvy osobně tak se o obsahu smlouvy dohodnou na místě.

Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí návrhu na uzavření smlouvy nabývá účinnosti. Strany si samy zpravidla dohodnou, že smlouva nabývá účinnosti dnem podpisu smlouvy oběma stranami nebo jiný den nebo můžou vázat účinnost smlouvy na nějakou podmínku v budoucnu.

2.1.1.2 Náležitosti smlouvy

Smlouva, která zakládá vznik pohledávky, je právním úkonem. Aby byla smlouva platná, musí tedy splňovat náležitosti právního úkonu, kterými jsou⁸:

- **náležitosti subjektu** – jde o způsobilost subjektu k právům a povinnostem a způsobilost k právním úkonům (svéprávnost
- **náležitosti vůle** - musí být skutečná, svobodná, vážná a prostá omylu. Právním úkonem není např. úkon, který byl učiněn pod fyzickým či psychickým nátlakem a nikoliv svobodně,
- **náležitosti projevu** - jako náležitost projevu se vyžaduje jeho srozumitelnost, určitost a ve vymezených případech i forma právního úkonu. Z právního úkonu musí být zřejmé, čeho se týká, v případě smlouvy musí být možné určit práva a povinnosti smluvních stran. Náležitosti na formu smlouvy jako právního úkonu jsou popsány samostatně níže.
- **náležitosti poměru vůle a projevu** – jedná se o shodu projevu a vůle,

---

⁷ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

⁸ Platnost a účinnost právních úkonů, smluv. © *EPRAVO.CZ* [online]. [cit. 2011-02-11.]Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/obcanske-pravo/platnost-a-ucinnost-pravnich-ukonu-smluv-15618.html>>

- **náležitosti předmětu** – jedná se o možnost a dovolenost právního úkonu. Nelze uzavřít např. smlouvu s nájemným vrahem o zabití nepohodlné osoby (plnění právem zakázané).

Forma smlouvy

Smlouvy mohou být uzavírány v ústní a písemné formě. Podmínkou při uzavření smlouvy ústní formou je, že návrh smlouvy musí být přijat ihned, jinak smlouva nevznikne.⁹

Pro obchodní smlouvy není obecně stanovena písemná forma. Smlouva musí být uzavřena v písemné podobě v těchto případech¹⁰:

- stanoví-li to zákon
- osoby uzavírající smlouvu se na písemné formě dohodnou
- při uzavírání smlouvy jedna ze stran projevila vůli, aby smlouva byla uzavřena písemně

Co se týče náležitostí písemné formy, platí obecná úprava §40 ObčZ. Je-li pro uzavření nutná písemná forma, týká se celého obsahu smlouvy, ne jen podstatných částí.

V případě porušení či nedodržení některých z výše popsaných náležitostí dochází k absolutní neplatnosti právního úkonu. Na absolutně neplatný úkon se hledí, jako kdyby vůbec nebyl učiněn. Z toho vyplývá, že na základě absolutně neplatného právního úkonu tedy nemůže vzniknout ani pohledávka. Absolutní neplatnost právního úkonu se nepromlčuje.

Obchodní závazkové vztahy vznikají nejčastěji na základě kupní smlouvy. Její úprava je obsažena v §409 až §470 ObchZ. Kupní smlouva představuje dohodu, kterou se prodávající zavazuje kupujícímu dodat movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něj vlastnická práva k této věci.¹¹

Podstatnými náležitostmi kupní smlouvy jsou¹²:

- určení zboží, které je předmětem smlouvy
- závazek prodávajícího dodat zboží kupujícímu a převést na něj vlastnické právo ke zboží
- závazek kupujícího zaplatit za dodané zboží kupní cenu

---

⁹ DRBOHLAV, J.; POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu* 2. vyd. . Praha: ASPI, 2006. 220 s. ISBN 80-7357-162-5.

¹⁰ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

¹¹ §409 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹² PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

Další náležitostí kupní smlouvy je správné označení smluvních stran. FO uvádí jméno a příjmení. PO musí být označeny svou obchodní firmou, pod kterou jsou zapsány v obchodním rejstříku. Součástí obchodní firmy je právní forma, která vypovídá o ručení za závazky společnosti.¹³

Přesné označení smluvních stran je důležité a nemělo by se podcenit. Pro ověření skutečnosti by se měla v případě FO vyžadovat kopie živnostenského listu a u PO výpis z obchodního rejstříku. Někteří podnikatelé často neplní zákonnou povinnost oznamovat změnu údajů, týkajících se jejich podnikání, příslušnému živnostenskému či obchodnímu rejstříku. Je proto vhodné zakotvit do smlouvy povinnost smluvních stran sdělovat jedna druhé změnu údajů, které se v souvislosti s jejich podnikatelskou činností evidují.¹⁴

Při uzavírání kupní smlouvy je nutné ověřit, zda osoba uzavírající tuto smlouvu je k tomu oprávněna. FO jedná osobně, nebo prostřednictvím zplnomocněného zástupce. Za PO jedná statutární orgán nebo obdobně jako u FO zplnomocněný zástupce. U PO, které mají kolektivní statutární orgán (a. s.) nebo více statutárních orgánů (s. r. o.), je nutno zjistit, jak je upraven způsob jejich jednání v obchodním rejstříku. Je tedy nezbytné přesvědčit se ještě před uzavřením smlouvy, zda jednáme se statutárním orgánem nebo zástupcem, který je k tomu vybaven plnou mocí s ověřeným podpisem zmocnitele. Jinak se můžeme vystavit nebezpečí, že smlouva, o které se domníváme, že je řádně uzavřena, bude neplatná.

Pro preventivní zajištění pohledávky a snížení rizika je vhodné doplnit smlouvu o tzv. doložku o výhradě vlastnictví. Podle obchodního zákoníku nabývá vlastnického práva kupující, jakmile je mu zboží předáno. Před předáním nabývá kupující vlastnického práva k přepravovanému zboží, když získá oprávnění zásilkou nakládat.¹⁵ Strany si však mohou smluvit, že kupující nabude vlastnického práva ke zboží později, než je stanoveno v § 443. Nevyplyvá-li z obsahu této výhrady vlastnického práva nic jiného, má se za to, že kupující má nabýt vlastnického práva teprve úplným zaplacením kupní ceny.¹⁶

---

¹³ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

¹⁴ PILÁTOVÁ, J.; RICHTER, J. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi*. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.

¹⁵ §443 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ §445 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

2.1.2 Druhy obchodních závazkových vztahů

Obecně můžeme obchodní závazkové vztahy charakterizovat jako ty, o nichž je stanoveno, že se řídí obchodním zákoníkem. Tyto vztahy jsou vymezeny v §261 a § 262 ObchZ a lze je rozdělit na následující základní druhy¹⁷:

Relativní obchody

Patří sem dvě skupiny závazkových vztahů. První jsou vztahy mezi podnikateli navzájem. Ne všechny mají povahu obchodních závazkových vztahů. Jsou to pouze ty, které se týkají podnikatelské činnosti a vznikají při uskutečňování předmětu podnikání. Druhou skupinu tvoří vztahy mezi podnikateli na straně jedné a státem nebo samosprávnou územní jednotkou na straně druhé. Je zde podmínka, že se týkají podnikatelské činnosti podnikatele a zabezpečování veřejných potřeb na straně státu či samosprávné územní jednotky.

Absolutní obchody

Jde o závazkové vztahy, které se řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků a bez ohledu na to, zda tyto vztahy vznikají při podnikatelské nebo jiné činnosti. Jde o závazkové vztahy související se založením a s účastí v obchodní společnosti nebo družstvu, vztahy vznikající na základě smluv, jež jsou typicky obchodní povahy (např. smlouva o prodeji podniku). Patří sem také vztahy vzniklé při zajištění závazků (např. ručení), které jsou obchodními závazkovými vztahy podle §261 ObchZ, a to i v případech kdy takové zajištění poskytuje osoba, která není podnikatelem. Opakem absolutních obchodů jsou absolutní neobchody. Jde o případy obchodních závazkových vztahů, které se řídí občanským zákoníkem. Takovýmto případem je pojistná smlouva, která se řídí občanským zákoníkem a zvláštním zákonem.

Fakultativní obchody (smluvní)

Smluvní strany si podle §262 ObchZ mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který by se jinak řídil občanským zákoníkem, bude řídit obchodním zákoníkem. Dohoda musí mít písemnou formu a nesmí vést ke zhoršení postavení strany, která není podnikatelem. Pokud by směřovala ke zhoršení postavení této strany, je dohoda neplatná s tím, aby se řídilo obchodním zákoníkem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku.

---

¹⁷ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

2.1.3 Zánik obchodních závazků

K nejobvyklejším způsobům zániku závazku patří zánik závazku jeho splněním. Ten je pro obchodní závazkové vztahy komplexně upraven v §324 až §343 ObchZ, takže pro způsob plnění, místo plnění a dobu plnění nelze použít obecnou úpravu v občanském zákoníku. Závazek dlužníka zaniká, je-li věřiteli splněn řádně a včas. Včasným a řádným splněním závazku se rozumí pouze plnění bezvadné, uskutečněné v souladu s povinnostmi dlužníka. Práva z odpovědnosti za vady se řídí konkrétním typem smlouvy zakládající závazkový vztah (např. kupní smlouva, smlouva o dílo).¹⁸ Splnění závazku může mít různé podoby. Nejčastěji se setkáme s úhradou v hotovosti nebo bankovním převodem dále s převzetím díla a převzetím zboží. Záleží na tom, co bylo předmětem plnění.

Mezi další nejčastější a pro obchodní vztahy nejtypičtější způsoby zániku závazků upravených v obchodním zákoníku patří:

- odstoupení od smlouvy
- dodatečná nemožnost plnění
- odstupné
- zmaření účelu smlouvy
- započtení pohledávek

Jelikož právní úprava zániku závazku v obchodním zákoníku není komplexní, zánik závazku nastává na základě skutečností upravených jak v obchodním zákoníku, tak v občanském zákoníku. Mezi způsoby zániku závazků upravených v občanském zákoníku patří:

- dohoda stran (o zrušení závazku, o vzdání se práva nebo odpuštění dluhu, o nahrazení závazku)
- narovnání
- uplynutí doby
- smrt dlužníka nebo věřitele
- výpověď
- neuplatnění práva
- splnutí

---

¹⁸ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

2.2 Daňová a účetní charakteristika pohledávek

V účetnictví představují pohledávky nárok účetní jednotky na úhradu závazku od dlužníka. Jsou součástí oběžného majetku a zachycují se v aktivech společnosti. Při vedení účetnictví se řídíme zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví a českými účetními standardy. Z hlediska daně z příjmů nás zajímá, jestli je, podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, pohledávka daňově uznatelným výnosem nebo nákladem. Zákon o dani z příjmů dále umožňuje účetním jednotkám provádět odpis pohledávek po splatnosti a tvorbu opravných položek. Při tvorbě opravných položek se řídíme zákonem č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně.

2.2.1 Pohledávky v účetnictví

Podstatou vzniku pohledávek v účetnictví je časový nesoulad mezi okamžikem provedení výkonu (dodávky výrobků, poskytnutí služeb) a úhradou těchto výkonů. O vzniku pohledávky účtujeme na základě vystavené faktury. Obvykle obsahuje popis toho, za co se má zaplatit, způsob platby a datum splatnosti. Faktura jako taková není definován v žádném právním předpisu. Ustanovení o fakturách nalezneme např. v zákoně č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů kde je předepsána jako daňový doklad nebo v ZoÚ. Z pohledu ZoÚ je faktura účetní doklad a vztahuje se na ní ustanovení § 11, který stanoví náležitosti účetních dokladů. Pohledávka nejčastěji zaniká přijetím platby od dlužníka.

Směrná účtová osnova vymezila pro pohledávky účtovou třídu 3 – Zúčtovací vztahy, a to bez ohledu na to, zda jsou krátkodobé (doba splatnosti kratší než 1 rok) či dlouhodobé (doba splatnosti delší než 1 rok). Ve třídě 3 se účtují pohledávky¹⁹:

- z obchodních vztahů (účtová skupina 31)
- vůči zaměstnancům (účtová skupina 33)
- vůči finančním orgánům (účtová skupina 34)
- v rámci skupiny podniků, za upsaný vlastní kapitál, za společníky (účtová skupina 35.)
- jiné pohledávky např. - z prodeje podniku, z emise dluhopisů (účtová skupina 37)

---

¹⁹ FIŠEROVÁ, E.; CHALUPA, R.; KADLEC, J.; PILÁTOVÁ, J.; PROCHÁZKOVÁ, D.; SEDLÁK, R.; SKÁLOVÁ, J.; TKÁČ, R.; VLACH, P. *Abeceda účetnictví pro podnikatele*. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7263-598-6.

Blíže je popsána skupina 31, která představuje pohledávky z obchodního styku. Mezi tyto pohledávky patří zejména²⁰:

- **pohledávky za odběrateli (účet 311)** – vznikají dodáním výrobků, zboží a služeb. Účtujeme na základě vydané faktury, která představuje daňový a účetní doklad.
př: faktura za prodané zboží (služby) 311/604, 602
- **směnky k inkasu (účet 312(258))** – pohledávka z obchodního styku se může změnit na pohledávku směnečnou, jestliže bude úhrada místo penězi provedena směnkou. Dříve se zachycovaly na účtu 312, od 1. 1. 2004 došlo ke změně účtování směnek k inkasu a účtujeme o nich jako o cenném papíru na účtu 258 – směnky k inkasu.
př: odběratel akceptoval směnku 312(258)/311 –
směnka uhrazena odběratelem v plné výši 221/312(258)
- **pohledávky za eskontované cenné papíry (účet 313)** – tento účet se používá při účtování o eskontních úvěrech
př: předání směnky k eskontu bance 313/256
avízo o proplacení směnky směnečným dlužníkem 232/313
- **pohledávky z poskytnutých provozních záloh (účet 314)** – poskytne-li odběratel dodavateli zálohu před splněním dodávky (služby), vzniklá pohledávka se eviduje na tomto účtu. Dokladem pro zúčtování je zálohová faktura.
př: zaplacení zálohy 314/221
zúčtování poskytnuté zálohy 321/314
- **ostatní pohledávky (účet 315)** – jde o pohledávky z obchodního styku, které nelze přesně zařadit na předcházející účty např. – reklamace vůči dodavatelům. Účetní jednotka si může ve své vnitropodnikové směrnici zvolit, jaké pohledávky zde bude účtovat.

Mimo účtovou třídu 3 tvoří výjimku dva případy:

- pohledávky z titulu poskytnuté zálohy na dodávku dlouhodobého hmotného majetku. Ty se účtují ve skupině 05 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý majetek
- pohledávky za osobou, které byla poskytnuta dlouhodobá půjčka. Tyto se sledují v rámci účtové skupiny 06 – Dlouhodobý finanční majetek

---

²⁰DRBOHLAV, J.; POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu* 2. vyd. . Praha: ASPI, 2006. 220 s. ISBN 80-7357-162-5.

2.2.2 Ocenění pohledávek

Problematika ocenění pohledávek je upravena v §25 ZoÚ. Je zde také vymezen okamžik ocenění pohledávky, za který se považuje vznik (zánik) pohledávky. Pohledávky oceňujeme třemi způsoby²¹:

- **jmenovitou hodnotou** – v době vzniku pohledávky
- **pořizovací cenou** – touto cenou se oceňují pohledávky nabyté úplatou nebo vkladem. Součástí pořizovací ceny jsou přímé náklady související s pořízením např. odměny právníkům a provize
- **reálnou hodnotou** – ocenění touto hodnotou je upraveno v §27 ZoÚ. Jde o zvláštní režim oceňování pohledávek ke dni roční účetní závěrky a týká se pohledávek, které účetní jednotka nabyla a určila k obchodování.

2.2.3 Inventarizace pohledávek

V§29 a 30 ZoÚ je stanoveno, že každá účetní jednotka je povinna provádět inventarizaci majetku a závazků. Účetní jednotky dle ZoÚ ověřují inventarizací ke dni řádné a mimořádné účetní závěrky, zda stav majetku a závazků v účetnictví odpovídá skutečnosti. K majetku řadíme i pohledávky, tudíž i ty podléhají pravidelné inventarizaci. Účelem inventarizace je zjistit²²:

a) zda stav pohledávek v účetnictví odpovídá skutečnému stavu

Porovnání účetního stavu se skutečným se provádí dokladovou inventurou. ÚJ musí sestavit inventurní soupis ke každému analytickému účtu pohledávek. Náležitosti inventurního soupisu jsou uvedeny v §30 odst. 2 ZoÚ. Inventurní soupis by měl obsahovat zejména:

- soupis pohledávek podle jednotlivých faktur (včetně identifikace odběratele)
- splatnost
- u pohledávek v cizích měnách částku v cizí měně a v Kč
- výši opravné položky u pohledávek

---

²¹ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

²² FIŠEROVÁ, E.; CHALUPA, R.; KADLEC, J.; PILÁTOVÁ, J.; PROCHÁZKOVÁ, D.; SEDLÁK, R.; SKÁLOVÁ, J.; TKÁČ, R.; VLACH, P. *Abeceda účetnictví pro podnikatele*. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7263-598-6.

V některých případech je vhodné požádat dlužníky o vzájemné odsouhlasení pohledávek. Toto vzájemné odsouhlasení není upraveno žádným právním předpisem, a není jej tedy možné vymáhat na dlužníkovi právní cestou.

b) zda reálná hodnota pohledávek není nižší, než je jejich účetní hodnota

Porovnání reálné hodnoty pohledávek s jejich účetní hodnotu se provádí především ve vztahu ke splatnosti pohledávky (u pohledávek po době splatnosti se posuzuje doba, která uplynula od této splatnosti). Výše rizika nesplacení se vyjadřuje opravnou položkou.

2.2.4 Opravné položky k pohledávkám

Postup tvorby a použití opravných položek upravuje §55 vyhlášky č. 500/2000 a ČÚS č. 005. Opravné položky se vytvářejí k pohledávkám po lhůtě splatnosti na základě inventarizace. Představují nepřímé a dočasné snížení hodnoty pohledávky proúčtováním do nákladů a souvztažně na účet opravné položky, přičemž se původní hodnota pohledávky nemění. Opravné položky k pohledávkám rozlišujeme na zákonné a účetní (ostatní)

2.2.4.1 Zákonné opravné položky

Zásady pro jejich tvorbu jsou uvedeny v zákoně o rezervách. Tvorba zákonných opravných položek je daňově účinným nákladem a jejich zrušení je taktéž daňově účinné. Mohou být tvořeny pouze k nepromlčeným pohledávkám. Jednou z jejich výhod je, že snižují daňový základ zvýšený vznikem neuhrazené pohledávky. Pro jejich zachycení v účetnictví slouží účet **558 – Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek** v provozní činnosti a souvztažně účet **391 – Opravná položka k pohledávkám**²³.

Tyto opravné položky lze tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno ve výnosech a takto vzniklý příjem nebyl podle ZDP příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů nebo zahrnovaným do samostatného základu daně z příjmů anebo základu daně pro zvláštní sazbu daně (např. pohledávky z úvěrů, půjček, záloh, smluvních pokut a úroků z prodlení

---

²³ FIŠEROVÁ, E.; CHALUPA, R.; KADLEC, J.; PILÁTOVÁ, J.; PROCHÁZKOVÁ, D.; SEDLÁK, R.; SKÁLOVÁ, J.; TKÁČ, R.; VLACH, P. *Abeceda účetnictví pro podnikatele*. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7263-598-6.

Opravná položka se zruší, pominou-li důvody pro její existenci, nebo pokud pohledávka, k níž byla opravná položka vytvořena, se promlčela, případně nastaly důvody, za nichž se odpis pohledávky považuje za výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle ZDP.

2.2.4.2 Účetní opravné položky

Účetní jednotky při oceňování majetku a závazků ke konci rozvahového dne mají podle §25 ZoÚ brát v úvahu všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které se týkají majetku a závazků. Oblast pohledávek je právě jednou z oblastí, kde existuje riziko nadhodnocení majetku. Jestliže tedy existuje riziko, že určité pohledávky nebudou zaplacený, je povinností ÚJ účtovat nejen o zákonných opravných položkách, ale i o účetních opravných položkách. Výše opravné položky odráží riziko vyplývající z možného neuhrazení pohledávky. Tvorbu účetních opravných položek si upravuje ÚJ interní směnicí a jejich tvorba či zrušení není daňově účinným nákladem. Pro jejich zachycení v účetnictví slouží účet **559 – Tvorba a zúčtování opravných položek** a souvztažně účet **391 – Opravná položka k pohledávkám**.

Ke konkrétní pohledávce je možno vytvářet zároveň zákonné i účetní opravné položky, vždy však platí, že součet opravných položek vytvořených ke konkrétní pohledávce nesmí přesáhnout účetní hodnotu pohledávky. K účtu 391 by měla být zřízena analytická evidence zvlášť pro zákonné opravné položky a pro účetní opravné položky.

2.2.5 Odpis pohledávek

Odpis pohledávky je možný, pokud je pohledávka prokazatelně nedobytná. Jedná se o trvalé snížení hodnoty pohledávky. Stejně jako opravné položky lze odpisy členit na daňové a účetní.

2.2.5.1 Daňový odpis

Aby byl odpis daňově účinným, musí respektovat pravidla dané § 24 odst. 2 y) ZDP, kde jsou přesně vyjmenovány situace, kdy lze pohledávku jednorázově odepsat a zahrnout do nákladů. Mohou tak učinit poplatníci, kteří vedou účetnictví, a to za předpokladu, že o pohledávce při jejím vzniku bylo účtováno ve výnosech a takto vzniklý zdanitelný příjem nebyl od daně osvobozen a k pohledávce bylo možno vytvořit opravné položky podle ZoR.

Odpis pohledávek musí být ÚJ schopna doložit průkaznými doklady, kterými jsou např. usnesení soudu o zrušení konkurzu, rozhodnutí soudu o dědictví, doklad o výsledku exekuce, doklad o výmazu právnické osoby z obchodního rejstříku a doklad o výsledku veřejné dražby. Den nabytí právní moci těchto dokladů je zároveň den, kdy můžeme odpis pohledávky zaúčtovat.

Při uplatňování jednorázového odpisu pohledávky je nutno prověřovat, zda k pohledávce není vytvořena zákonná opravná položka. Pokud by tomu tak bylo, je třeba ji zrušit ve prospěch nákladů. Součástí hodnoty pohledávky je také daň z přidané hodnoty a odpisování do nákladů se týká i části pohledávky tvořené touto daní. Tento daňový odpis není možné uplatnit u pohledávek, ke kterým nelze vytvářet opravné položky (např. pohledávky z úvěrů, půjček, záloh, smluvních pokut a úroků z prodlení) a k promlčeným pohledávkám.

2.2.5.2 Účetní odpis

Jedná se o odpis pohledávek nad rámec stanovený ZDP a jsou daňově neúčinné. Jde o případy, kdy je zřejmé, že náklady na vymáhání pohledávky přesáhnou její výtěžek nebo je dle sdělení příslušného orgánu (policie, soud) neznámý pobyt dlužníka.

2.2.5.3 Účtování odpisu pohledávek

Odpis pohledávky v účetnictví je vznikem nákladů a snížením hodnoty pohledávky. Pro jeho zúčtování slouží účet **546 – Odpis pohledávky**.

Pro účet 546 je vhodné zavést analytickou evidenci pro rozlišení účetních a daňových odpisů z důvodu rychlejšího stanovení základu daně z příjmu.

Odepsané pohledávky se přeřadí do podrozvahové evidence. Není možné vyloučit, že by v budoucnu došlo k úhradě již zcela odepsané pohledávky. V takovém případě se zaúčtuje mimořádný příjem jako daňově účinný, jelikož se jedná o příjem proti pohledávce z účetnictví již vyřazené.

3 Preventivní opatření a zajišťovací instrumenty v obchodním styku

Podnikatelská činnost sebou nese mnohá rizika. Jedním z nich je i riziko spojené se vznikem nedobytných nebo neuhrazených pohledávek, které se negativně projevuje v podobě zhoršení likvidity podniku. Udržování platební schopnosti je přitom důležitou součástí finančního řízení společnosti a jednou ze základních podmínek fungování v tržní ekonomice. Je také výrazným ukazatelem zdravého finančního hospodaření pro banky a ostatní finanční investory. Z těchto důvodů by měla být problematice prevence a zajištění pohledávek věnována zvýšená pozornost.

3.1 Preventivní opatření

Preventivní opatření snižují riziko vzniku nedobytných nebo pozdě hrazených pohledávek. Základem prevence je dostatek kvalitních, aktuálních a důvěryhodných informací o obchodních partnerech, dobře uzavřená smlouva spolu s potřebnými dokumenty (dodací listy, předávací protokoly) a využití kvalitních zajišťovacích instrumentů.

Aby smlouva, která je podkladem pro vznik pohledávky, mohla úspěšně plnit funkci preventivního zajištění, musí splňovat potřebné náležitosti (viz kapitola 2.1.1.2). Před jejím uzavřením je nezbytné správné ohodnocení odběratele z hlediska bonity - schopnosti vyrovnávat své závazky. Kdyby došlo na prokazování u soudu, může věřitel úplně ztroskotat na nepodepsané objednávce nebo dodacím listu. Vyplatí se proto nechat si tyto dokumenty potvrdit písemně. Potvrzení je nutné žádat od osoby, která je k takovému úkonu oprávněna. Neprobíhá-li jednání přímo s jednatelem nebo ředitelem společnosti je vhodné požadovat plnou moc opravňující k podpisu daného dokumentu.

Pokud dodavatel riskuje velkou nadstandardní obchodní transakcí, je vhodné zabezpečit dohled nad jejím průběhem profesní agenturou, která monitoruje odběratele v celém průběhu transakce a přebírá kontrolu nad obchodem až do jeho úspěšného ukončení.

Z ekonomického hlediska má ovšem prevence smysl pouze tehdy, jsou-li výdaje na ni vynaložené nižší, než škody, jaké nám mohou způsobit nezaplacené pohledávky.

3.1.1 Informace o odběratelích

Mít dostatek informací o odběratelích je důležité pro efektivní zajištění pohledávek. Jsou východiskem pro stanovení platebních a dodacích podmínek při uzavírání smluv, a také pro výběr vhodného zajišťovacího instrumentu. Společnost by měla věnovat zvýšenou pozornost takovým informacím, které ji mohou nějakým způsobem ovlivnit v jejím rozhodování. Aby byly získané informace přínosné, musí splňovat určitá kritéria. Patří mezi ně zejména:

- včasnost, dostupnost, spolehlivost,
- požadovaný obsah – aktuálnost, relevantnost, objektivnost, přiměřenost
- cena a užitná hodnota
- legálnost

Informace lze získat z interních a externích zdrojů. Z interních údajů se jedná především o dřívější zkušenosti s odběratelem. Externí informace se zpravidla dělí na²⁴:

- **kancelářské** - jde o základní informace týkající se společnosti, které zahrnují např. obchodní firmu, právní formu (informuje o tom, jak společnost ručí za své závazky), adresy, telefonní a e-mailové kontakty, identifikační nebo registrační čísla, údaje o vlastnících a o tom, kdo za ni může jednat (to je důležitá informace pro podepisování smluv) a další. Tyto informace bývají zdarma dostupné z veřejných zdrojů.
- **kreditní** – jsou to informace, které slouží k analýze solventnosti obchodního partnera. Obsahují základní finanční charakteristiky (rozvaha, výkaz zisků a ztrát), informace o dosavadní platební morálce, bonitě společnosti a dalších událostech. Získání těchto informací je již obtížnější a nákladné, ale v případě větších obchodů se rozhodně vyplatí.
- **bankovní** – jde o specifický druh informací, které banky shromažďují o svých klientech.

Základní informace lze získat z obchodního nebo živnostenského rejstříku. Výpis z obchodního rejstříku můžeme získat u soudu, který OR vede. OR je také veřejně dostupný online na adrese <http://www.justice.cz/>. Výhodou internetového OR je možnost vyhledávání podle osob. Existují-li negativní zkušenosti s určitou odpovědnou osobou, lze tedy snadno zjistit, ve kterých společnostech působí. Součástí OR je sbírka listin, kam jsou podnikatelé povinni ukládat důležité dokumenty.

---

²⁴ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

Nalezneme zde např. účetní závěrky, které můžeme sami analyzovat a v některých případech i výroční zprávy s detailním popisem vývoje hospodaření. Obdobným systémem jako OR je Administrativní registr ekonomických subjektů (ARES), ten je rovněž veřejně dostupný na internetových stránkách ministerstva financí <http://www.info.mfcr.cz/>. Z těchto zdrojů můžeme zjistit vlastnické poměry a personální změny v orgánech společností a zvážit jejich dopad na bonitu. Pokud jsou majetkové poměry složité a neprůhledné, společnost často měnila sídlo, společníky nebo jednatele je namístě předpokládat zvýšené riziko.

Další informace lze získat z obchodního věstníku, který je dostupný online na adrese <http://ov.ihned.cz/>. Z obchodního věstníku zjistíme, je-li obchodní partner v konkurzu nebo vstoupil do likvidace. Tyto informace lze rovněž obdržet na adrese <http://www.justice.cz/>, kde kromě OR je v informačních registrech rovněž evidence úpadců. Je vhodné ověřit, zda se budoucí obchodní partner nenachází v centrálním registru dlužníků. Ten je dostupný na adrese <http://www.centralniregistrdluzniku.cz/>. Kromě registru dlužníků je možné nahlížet i do insolvenčního rejstříku na adrese <http://insolvenčni-rejstrik.cz/>. Zdravotní pojišťovny rovněž zveřejňují své dlužníky. Má-li odběratel dluhy na zdravotním pojištění, je třeba se obávat, že bude mít problémy se splácením svých obchodních závazků. Vyplatí se také zkontrolovat internetové burzy pohledávek (např. www.bpx.cz), kde se obchoduje s velkým množstvím pohledávek. Vyskytují-li se za budoucím odběratelem pohledávky po splatnosti, kterých jsou ochotni se jiní dodavatelé zbavit výrazně pod její nominální hodnotou, jde o alarmující informaci.

V dnešní době je téměř samozřejmostí, že společnosti mají vlastní internetové stránky. Jsou-li informačně bohaté, nechybí podstatné věci, jako jsou např. kontakty, struktura vedení a přesné informace o společnosti, je to dobré znamení. Na rozdíl od situace, kdy uvádí pouze adresu, poštovní schránku, mobil popř. e-mail. V takovém případě je na místě důkladnější prověření. Dalším krokem by mělo být prověření uváděných kontaktů. Podezřelé je, když telefon neexistuje nebo na uvedené adrese nikdo nesídlí.

Mnohé mohou napovědět reference obchodního partnera. Spolupracuje-li s renomovanými společnostmi, není se většinou čeho obávat. Pokud naopak žádné reference předložit nechce, aniž by uvedl rozumné důvody, je třeba zvýšené opatrnosti. Uvedené reference je vhodné prověřit, nikdo nám nemůže zaručit, že jde o pravdivé údaje. Často lze zjistit důležité informace zadáním prověřované společnosti do internetového vyhledávače.

Pokud chtějí mít společnosti jistotu, že jednají se solventním protějškem, mohou požadovat ratingový certifikát. Ten dokládá finanční zdraví podniku a zvyšuje jeho důvěryhodnost. Poskytování ratingu je projekt Hospodářské komory ČR. Bližší informace se dají zjistit na adrese www.ratingmsp.cz. Funguje také portál cribis.cz společnosti Czech Credit Bureau, který nabízí různé úrovně prověření obchodního partnera.

Největší informační otevřenost můžete očekávat u akciových společností. Jednoduchým indikátorem bonity těchto společností je vývoj ceny jejich akcií. Když cena akcií stoupá, roste i bonita společnosti. Propad ceny akcií je signálem snížení bonity.

U náročnějších obchodů, větších počtů odběratelů nebo v případě zahraničního obchodního partnera se vyplatí zajistit informace u specializovaných skóringových agentur, zabývajících se hodnocením společností. Mezi nejznámější skóringové agentury působící na českém trhu patří francouzská skupina Coface a americká Dun&Bradstreet. Výhody specializovaných kanceláří jsou ve školeném personálu, vytvořené databance nasbíraných informací, jejich nestrannost a nezávislost.

Vedle úspory nákladů na vlastní shromažďování a analýzu údajů mohou kreditní informace vést i k dodatečným přínosům v kvalitě analýzy. Dalším přínosem je přesnější vyhodnocení dopadu jednotlivých veřejně dostupných informací na pravděpodobnost budoucích problémů s platební schopností analyzované firmy. Jelikož skóringové agentury mají k dispozici desítky tisíc analýz ročně a u stovek nebo tisíců z analyzovaných společností dojde k následné platební neschopnosti, mají mnohem lepší předpoklady přesněji učit vliv jednotlivých faktorů na budoucí insolvenční situaci.

Správné zhodnocení bonity odběratele podstatně napomáhá minimalizaci rizika a eliminování problematických pohledávek. Prověřování by neměli být pouze noví odběratelé, ale průběžně i stávající obchodní partneři. Není vyloučeno, že se mohou náhle ocitnout v tíživé finanční situaci.

3.2 Zajišťovací instrumenty

Obecně můžeme zajištění závazku definovat jako způsob ochrany věřitele nutící dlužníka splnit závazek. Účelem zajištění je posílit postavení věřitele v závazkovém vztahu, aby měl jistotu, že dlužník splní svou povinnost řádně a včas. Vyšší míra jistoty a bezpečnosti je dosahována tím, že k původnímu zajišťovanému závazku (hlavnímu), přistupuje nový zajišťovací (vedlejší).

Charakteristickým znakem zajištění je tzv. akcesorická povaha tzn., že zajišťovací závazek nemůže vzniknout a existovat bez existence hlavního závazku. Při zániku hlavního závazku zpravidla zaniká i vedlejší závazek (př. zaplacením dluhu zaniká ručení). Neplatí to však opačně, jelikož zánik závazku vedlejšího (např. ručení) nemá vliv na další existenci hlavního závazku. V případě, že splnění závazku zajišťuje jiná osoba než je dlužník, má zajištění tzv. subsidiární povahu, tzn., že osoba, která zajištění poskytla, je povinna splnit závazek tehdy, když jej původní dlužník nesplnil.

Zajišťovací prostředky plní zpravidla dvojí funkci:

- **zajišťovací** - použitý prostředek zajištění zabezpečuje a motivuje dlužníka k včasnému a řádnému plnění závazku
- **uhrazovací** - spočívající v tom, že věřiteli je dána možnost uspokojit svou pohledávku z majetku dlužníka či třetí osoby, která závazek zajistila – např. ručitele.

Základní úprava zajištění závazků je obsažena v občanském zákoníku. Obchodní zákoník doplňuje úpravu některých zajišťovacích instrumentů pro potřeby obchodních závazkových vztahů. Na základě toho můžeme rozdělit zajišťovací instituty do čtyř skupin²⁵:

- úprava je obsažena pouze v občanském zákoníku a použije se i pro obchodní vztahy (např. zástavní právo, zadržovací právo, zajištění převodem práva a postoupení pohledávky)
- základní úprava je v občanském zákoníku a pro obchodní vztahy je modifikována v obchodním zákoníku (např. smluvní pokuta)
- základní úprava je zakotvena v občanském zákoníku, ale pro obchodní vztahy platí výlučně úprava v obchodním zákoníku (např. uznání závazku)
- úprava je obsažena pouze v obchodním zákoníku (např. bankovní záruka)

Základní význam pro vznik zajištění má zajišťovací smlouva. Existují však i další způsoby vzniku zajištění, které můžeme rozdělit na²⁶:

- **vznik na základě právního úkonu** - a to dvoustranného (např. dohoda o smluvní pokutě) nebo jednostranného (např. uznání závazku dlužníkem)

---

²⁵ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

²⁶ BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky* 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 594 s. ISBN 978-80-7400-337-0.

- **vznik na základě výroku orgánů veřejné moci** – rozhodnutím soudu či správního úřadu (např. zřízení soudcovského zástavního práva k nemovité věci)
- **zajištění vzniklé ze zákona** – asi nejznámějším je zákonné ručení obchodních společností

Bliže jsou popsány vybrané způsoby zajištění pohledávek v obchodních vztazích.

3.2.1 Smluvní záloha

Používání zálohových plateb patří k často využívaným preventivním prostředkům, jimiž lze poměrně účinně zajistit splnění peněžitého závazku. Formou zálohy se platí část popř. celá hodnota sjednané ceny dodávky zboží nebo poskytnutí služeb. Uplatňování a výše zálohových plateb není upraveno žádným právním předpisem a závisí tedy zcela na dohodě smluvních stran. Kupující je povinen zaplatit zálohu ještě před splněním závazku, jedná se o platební podmínku konkrétní smlouvy. Často se s ní setkáme v případech, kdy jedna smluvní strana ještě před splněním své povinnosti musí např. nakoupit materiál, což může být finančně náročné. Zaplacení určité části ceny je u podnikatelů běžným jevem.

Pro zúčtování záloh se používají účty **324 Přijaté zálohy** – pro přijaté krátkodobé zálohy od odběratelů a účet **475 Dlouhodobé přijaté zálohy**.

Záloha nepatří k typickým zjišťovacím instrumentům. Měla by ovšem motivovat smluvní strany ke splnění jejich povinností. Dodavatel má navíc jistotu, v případě řádného splnění závazku z jeho strany, že o peníze, které obdržel v podobě přijaté zálohy, již nepříjde.

3.2.2 Smluvní pokuta a úroky z prodlení

Základní právní úprava smluvní pokuty je obsažena v §544 a 545 ObčZ. S odchylkami, které stanoví §300 až 302 ObchZ, platí i pro obchodní závazkové vztahy. Smluvní pokuta má především preventivní funkci. Nutí dlužníka k řádnému a včasnému splnění závazku. Její sjednání je součástí příslušné smlouvy. Dohoda o smluvní pokutě musí mít písemnou formu, a to i v případech, kdy je smlouva uzavřena ústně. V dohodě musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení. Zpravidla představuje určitou peněžitou částku za porušení smluvní povinnosti, může být určena i jako procentní sazba z dlužné částky²⁷

---

²⁷ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

Občanský ani obchodní zákoník nestanovuje maximální výši pokuty, ta je zcela závislá na dohodě smluvních stran. Její výše by měla být přiměřená hodnotě uzavíraného obchodu. Soud je podle §301 ObchZ oprávněn nepřiměřeně vysokou pokutu snížit.

Dále musí být v dohodě uvedeny smluvní podmínky, jejichž porušení má za následek povinnost pokutu zaplatit. Smluvní strana, která porušila smluvní podmínky, je povinna zaplatit pokutu, i když oprávněné straně nevznikla škoda. Úprava smluvní pokuty v obchodním zákoníku (na rozdíl od úpravy v občanském zákoníku) vylučuje možnost zbavit se povinnosti platit smluvní pokutu. Podle §300 ObchZ nemají na povinnost platit smluvní pokutu vliv ani okolnosti vylučující odpovědnost uvedené v §374 ObchZ. Povinnost dlužníka nezaniká zaplacením smluvní pokuty a věřitel je oprávněn i nadále požadovat její splnění, pokud se smluvní strany nedohodnou jinak. Smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky, ale jde o samostatný majetkový nárok, který lze samostatně vymáhat. Zánikem hlavního závazku nezaniká povinnost zaplatit smluvní pokutu. Dlužník v případě nezaplacení smluvní pokuty platí úroky z prodlení za její opožděnou úhradu.²⁸

Rozdíl mezi smluvní pokutou a úroky z prodlení je v tom, že smluvní pokuta může zajišťovat jakýkoli závazek, zatímco úroky z prodlení se týkají pouze prodlení s plněním peněžitého závazku. Povinnost platit úroky z prodlení je dána přímo zákonem. Tím se odlišuje od smluvní pokuty, k jejímuž placení je dlužník povinen, v případě, že byla písemně sjednána. Smluvní pokuta je samostatným nárokem, úrok z prodlení je však příslušenstvím pohledávky.

Další odlišností je, že výše úroků je, na rozdíl od pokuty, dána zákonem. Je ovšem možné stanovit odchylnou výši sazby úroků z prodlení. Jestliže strany ve smlouvě neupraví úroky z prodlení jinak, odpovídá výši repo sazby stanovené Českou národní bankou zvýšené o sedm procentních bodů. Tato sazba je oficiálně vyhlašována ve Věstníku ČNB. Úrok z prodlení nemůže soud snížit (na rozdíl od smluvní pokuty), lze jej ale zrušit.

V účetnictví jsou smluvní pokuty a úroky z prodlení účtovány u věřitele jako výnos ve prospěch účtu **644 Smluvní pokut a úroky z prodlení**. Částky pohledávek se zde účtují bez ohledu na to, zda byly zaplacený či nikoliv. Daňově uznatelnými jsou ale pouze přijaté smluvní pokuty a úroky z prodlení

---

²⁸ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

Efektivita smluvní pokuty a úroků z prodlení jako způsobů zajištění závazků bude ovlivněna solventností zavázané strany. Svou povahou nutí dlužníka k včasnému a řádnému splnění závazku. Dostane-li se ale do problému s insolvenčí a nebude schopen splácet své závazky, dá se předpokládat, že obdobná situace bude i v případě zaplacení smluvních pokut a úroků z prodlení. Pokud tedy věřitel nevyužije důraznějších zajišťovacích prostředků (např. zástavní právo, ručení a jiné), vzroste jen celková výše jeho pohledávek vůči dlužníkovi o částku neuhrazených smluvních pokut a úroků z prodlení.

3.2.3 Zástavní právo

Základní úprava zástavního práva je obsažena v §152 až 174 ObčZ a platí i pro obchodní vztahy. Podstatou zástavního práva je zajištění pohledávky věřitele pro případ, že závazek dlužníka nebude včas splněn. V takovém případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zpeněžením zástavy. Zástavním právem lze zajistit peněžitou i nepeněžitou pohledávku. Nepeněžitá pohledávka je zajištěna do její výše v době vzniku zástavního práva. Zajistit lze také pohledávku, která má teprve vzniknout. Zástavou podle zákona může být movitá či nemovitá věc, dále také např. podnik, soubor věcí (uskladněné zboží), pohledávka nebo jiné majetkové právo a obchodní podíl (upraveno v obchodním zákoníku). Zástavní právo se vztahuje nejen na zástavu samotnou, ale také na její příslušenství.²⁹

Pohledávka může být zajištěna několika samostatnými zástavami. Možnost takové kumulativní zástavy zvyšuje zajišťovací i uhrazovací funkci zástavního práva. Je-li pohledávka zajištěna více zástavními právy, může zástavní věřitel navrhnout zpeněžení kterékoli z nich nebo všech.

Zástavní právo plní dvojí funkci. Zajišťovací, která vede dlužníka ke splnění povinnosti splatit dluh a uhrazovací, ta dává zástavnímu věřiteli možnost uspokojit svou pohledávku ze zástavy v případě, že dlužník nesplní svůj závazek.

Subjekty závazkového vztahu jsou:

- **závazkový dlužník** – osoba, jejíž dluh je zástavním právem zajištěn,
- **zástavní věřitel** – osoba, jejíž pohledávka je zástavním právem zajištěna,

---

²⁹ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

- **zástavní dlužník** – osoba, která je vlastníkem zástavy (závazkový dlužník a zástavní dlužník jsou často jedna a ta samá osoba, může jím být ovšem i třetí osoba)

Podle §156 odst. 1 ObčZ vzniká zástavní právo na základě písemné smlouvy, rozhodnutí soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví, rozhodnutí soudu nebo správního úřadu za podmínek stanovených zákonem a dále ze zákona.

Smlouva o zřízení zástavního práva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Dále musí obsahovat označení zástavy a pohledávky, která se zajišťuje. Ke vzniku zástavního práva na základě smlouvy zpravidla nestačí smlouva samotná. Pokud je zástavou např. nemovitost, vzniká zástavní právo vkladem do katastru nemovitostí. V případě movitých věcí vzniká zástavní právo k nim jejich odevzdáním zástavnímu věřiteli, popř. jejím předáním do úschovy nebo ke skladování u třetí osoby.

Zpeněžení zástavy je možné dvojím způsobem. Jedním z nich je veřejná dražba, kde základním předpokladem je návrh zástavního věřitele, ale také písemné upozornění vlastníka věci o chystané dražbě, s jehož doručením je spojen zákaz jakékoli dispozice s touto věcí. Po zpeněžení zástavy si zástavní věřitel ponechá částku odpovídající zajištěné pohledávce včetně příslušenství. Případný zbytek z této částky patří zástavci a musí mu být vydán.

Podle ustanovení §170 odst. 1 ObčZ zástavní právo zaniká:

- zánikem zajištěné pohledávky
- zánikem zástavy
- vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva jednostranným písemným úkonem
- uplynutím doby, na níž bylo zřízeno
- složí-li zástavní dlužník nebo zástavce zástavnímu věřiteli obvyklou cenu zástavy
- písemnou smlouvou uzavřenou mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem nebo zástavcem
- v případech stanovených zvláštními právními předpisy

Promlčením zajištěné pohledávky zástavní právo nezaniká.

Zástavní právo patří k efektivním způsobům zajištění pohledávek. Je ale na místě ověřit, zda k věci, na kterou má být zástavní právo sjednáno, již neexistuje jiné zástavní právo. Může nastat situace, kdy je např. na nemovitost sjednáno několik zástavních práv. Pořadí, v jakém bylo zástavní právo sjednáno, hraje důležitou roli při uspokojení pohledávek zástavních věřitelů v případě zpeněžení zástavy.

3.2.4 Zadržovací právo

Zadržovací (retenční) právo je upraveno v §175 až 180 ObčZ. Svou podstatou je blízké zástavnímu právu. Věřitel, který má u sebe cizí věc, jejímž vlastníkem je dlužník, může tuto věc zadržet k zajištění své splatné pohledávky. Zadržovací právo vzniká na základě jednostranného právního úkonu věřitele. Ten je o zadržení a jeho důvodech povinen vyrozumět dlužníka. Musí tak učinit písemně v případě, že smlouva, podle níž má věc u sebe, byla uzavřena písemně. Předmětem zadržovacího práva může být pouze movitá věc. Tento druh zajištění nelze použít na věci zadržované neprávem. Dále nelze zadržovací právo uplatnit na věci, ohledně nichž bylo při předání osobě přejímající uloženo, aby s nimi naložila způsobem, který je neslučitelný s výkonem zadržovacího práva.³⁰

Věřitel je povinen zadržovanou věc pečlivě opatrovat a chránit a má právo na náhradu nákladů s tím spojených. Zadržovanou věc nesmí věřitel používat, nedohodne-li se s dlužníkem jinak, ani ji dát do užívání jiné osobě. Na základě zadržovacího práva má věřitel právo při výkonu soudního rozhodnutí na přednostní uspokojení své pohledávky z výtěžku zadržované věci před jiným věřitelem, a to i zástavním věřitelem.

Zadržovací právo zaniká zánikem zajištěné pohledávky, zánikem zadržené věci, vydáním zadržené věci dlužníkovi. Zadržovací právo zaniká i tehdy, jestliže dlužník poskytne věřiteli s jeho souhlasem jinou jistotu.

3.2.5 Zajišťovací převod práva

Zajišťovací převod práva je upravuje §553 ObčZ a platí v celém rozsahu i pro obchodní závazkové vztahy. Za účelem zajištění závazku dlužník postupuje věřiteli nějaké své právo. Předmětem převodu může být pouze převoditelné právo dlužníka, které v době převodu existuje. Zpravidla jde o postoupení pohledávky, kterou má dlužník proti třetí osobě. Může jít i o právo věcné, včetně vlastnického. Tvoří-li předmět zajištění závazku vlastnictví k nemovitosti, je nutné provést vklad práva do katastru nemovitostí a tento přechod vlastnictví je předmětem daně z převodu nemovitostí. Nelze převést právo nepřevoditelné, např. právo autorské. Jako předmět převodu rovněž nelze použít směnku.

Význam zajištění převodem práva je v tom, že pokud dlužník nebude schopen uhradit závazek, může věřitel uspokojit svou pohledávku z převedeného práva.

---

³⁰ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

Smlouva o převodu práva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Je-li ve smlouvě uvedena rozvazovací podmínka, lze v případě úhrady pohledávky převést vlastnické právo zpět na dlužníka.

3.2.6 Ručení

Právní úprava ručení jako prostředku zajištění obchodních závazkových vztahů je obsažena v §303 až 312 ObchZ. Ručení spočívá v tom, že osoba odlišná od dlužníka je zavázána věřiteli uspokojit jeho pohledávku vůči dlužníkovi, jestliže ten svůj závazek nesplní. Vzniká na základě písemného prohlášení ručitele nebo ze zákona (ručení obchodních společností). Obsahem prohlášení musí být závazek uspokojit pohledávku věřitele, jestliže tak neučiní dlužník. Dále z něj musí být patrné, kdo je ručitelem, kdo věřitelem, kdo dlužníkem a určena pohledávka, která má být ručením zajištěna. V prohlášení může být omezení ručení pouze na vymezenou část pohledávky nebo na určitou dobu. Pokud v prohlášení žádné takové omezení není, ručí se za celou pohledávku a neomezeně.³¹

Předmětem ručení může být pouze existující platný závazek. Zajistit lze i závazek, který vznikne v budoucnu. Na požádání ručitele je věřitel povinen sdělit mu výši zajištěné pohledávky. Za jednu pohledávku dlužníka může ručit i více osob. V takovém případě ručí každý z nich za celý závazek, pokud v písemném prohlášení některý z nich neomezil ručení jen na jeho část.

Ručitel je povinen uspokojit pohledávku věřitele, jestliže dlužník nesplnil svůj závazek v přiměřené době poté, co byl k tomu věřitelem písemně vyzván. Bez výzvy dlužníkovi vzniká ručiteli povinnost uspokojit pohledávku např. v případě, kdy je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní, zejména při prohlášení konkurzu. Po splacení dluhu místo dlužníka je ručitel oprávněn požadovat náhradu na dlužníkovi. Ručení zaniká zánikem zajištěného závazku.

Nelze zaručit, že osoba, která poskytne ručení, se sama nedostane do finančních potíží a nebude schopna splatit za původního dlužníka. Aby se takové situaci předešlo, je vhodné prověřit bonitu ručitele, popř. požadovat ručení více osob nebo využít kombinace s dalším účinnějším zajišťovacím prostředkem.

---

³¹ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

3.2.7 Bankovní záruka

Bankovní záruka je upravena pouze v obchodním zákoníku (§313 až 322). Jedná se o zvláštní druh ručení, kdy je ručitelem banka. Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo nebudou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině. Záruční listina by měla být přílohou kupní smlouvy a měla by rovněž obsahovat údaj o částce, do jejíž výše se banka zavazuje ručit, její charakteristiku a dobu platnosti záruky.³²

Bankovní zárukou lze zajistit peněžitý i nepeněžitý závazek. Plnění banky je však vždy peněžité, na rozdíl od běžného ručení. Rozsah plnění je omezen pouze na částku uvedenou v záruční listině, nikoli výší pohledávky věřitele. Banka poskytuje plnění v případě, že je k tomu písemně vyzvána věřitelem. Je-li plnění podmíněno v záruční listině předložením určitých dokumentů, musí být tyto dokumenty předloženy při této výzvě nebo bez zbytečného odkladu o ní. Na rozdíl od ručení se nevyžaduje, aby věřitel vyzval k plnění nejprve dlužníka. Bankovní záruka může být potvrzena jinou bankou. Věřitel si pak může vybrat, vůči které bance svou pohledávku uplatní³³

Míra jistoty je zde ve srovnání s jinými zajišťovacími prostředky vyšší. Riziko, že dlužník závazek nesplní, se přenáší na záruční banku. Ta si pak sama musí zajistit splnění pohledávky od dlužníka, za kterého převzala bankovní záruku. Za poskytnutí záruky si účtuje banka odměnu, jejíž výše závisí na míře rizika a na délce doby platnosti záruky. Informace o poplatcích spojených s poskytnutím bankovní záruky lze zjistit na internetových stránkách příslušných bank.

Mezi výhody bankovní záruky patří jistota získání finančních prostředků v případě, že obchodní partner nesplní svůj závazek. Je spolehlivým zajišťovacím instrumentem v tuzemském i mezinárodním obchodě. Zajišťuje různé typy rizik. Bankovní záruka poskytnutá významnou bankou může také vést k uzavření smlouvy za výhodnějších podmínek, protože poskytuje obchodnímu partnerovi kvalitní zajištění a zvyšuje důvěryhodnost.

---

³² FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

³³ FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

3.2.8 Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv je upraven v §689 až 690 ObchZ a dále se řídí Jednotnými zvyklostmi a pravidly pro dokumentární akreditivy vydanými Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. Jedná se o bankou vystavený písemný závazek, že na základě žádosti klienta (kupujícího-příkazce) z jeho účtu zaplatí oprávněné osobě (prodávajícímu-beneficientovi) za dodání zboží nebo jiné plnění, a to proti předložení určitých dokumentů, které musí splňovat podmínky akreditivu a musí být předány do určité doby a na určitém místě. Tyto dokumenty jsou uvedeny v žádosti o otevření akreditivu. Požadovanými dokumenty mohou být např. dokumenty o pojištění, nákladní a přepravní listy či atesty o jakosti. Realizace dokumentárního akreditivu se stává ze tří částí:

- **sjednání podmínek akreditivu**- předchází samotnému otevření akreditivu, kdy kupující s prodávajícím si sjedná podmínky a lhůty akreditivu
- **otevření akreditivu** – kupující žádá svoji banku, aby vystavila za dojednaných podmínek akreditiv ve prospěch prodávajícího.
- **realizace akreditivu** – po odeslání zboží prodávajícím a předání akreditivních dokumentů avizující bance, avizující banka předá dokumenty bance kupujícího, banka kupujícího, tj. banka, která otevírá akreditiv, provede platbu v prospěch prodávajícího

Druhy akreditivu³⁴:

- **Nepotvrzený** – závazek vůči prodávajícímu má banka, která akreditiv vystavila
- **Potvrzený** – potvrzením akreditivu vstupuje další banka do vztahu vůči prodávajícímu společně s bankou, která akreditiv otevřela. Většinou jde o banku prodávajícího
- **Odvolatelný** – může být kdykoliv odvolán nebo změněn, a to bez souhlasu prodávajícího, pouze z iniciativy kupujícího. Uplatňuje se zřídka, jelikož neposkytuje dostatečnou záruku
- **Neodvolatelný** – zrušení nebo změna je možná pouze se souhlasem všech zúčastněných stran

Výhodou, že příjemci akreditivu (prodávajícímu) vzniká pohledávka za bankou a má jistotu zaplacení při splnění akreditivních podmínek. Odběratel může naopak zásluhou kvalitního zajištění získat výhodnější platební podmínky. Nevýhodou je technicky náročné zpracování a v případě jakýchkoli změn nutnost souhlasu všech zúčastněných stran.

---

³⁴ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

Dokumentární akreditiv je platebním a zajišťovacím nástrojem zároveň. Představuje jistotu pro obě strany závazkového vztahu. Je možné jej využít v tuzemském obchodním styku, ale především se používá v zahraničním obchodě. Jeho využití je spojeno s dalšími náklady v podobě poplatků bance. Nejedná-li se tedy o pohledávku vysoké hodnoty nebo o zahraniční obchodní styk a riziko je nízké, může být obdobného zajištění dosaženo začleněním doložky o výhradě vlastnictví do obchodní smlouvy, které není spojeno s dalšími náklady.

3.2.9 Pojištění pohledávek

Pojištění řeší neočekávané a nepředvídatelné situace. S jeho pomocí lze výrazně snížit riziko nezaplacení pohledávky, které je využitím tohoto zajišťovacího nástroje přeneseno na pojišťovnu. Pojistná ochrana se vztahuje na ztráty vzniklé nezaplacením z důvodu platební nevůle nebo platební neschopnosti odběratele. Toto pojištění se může vázat na konkrétní obchod nebo na konkrétního obchodního partnera, v jehož případě se pojišťuje obrát. Jedná se také o efektivní nástroj pro řízení pohledávek. Pojišťovna pro své klienty zajišťuje, kromě úhrady pojistného plnění v případě pojistné události, prověření a průběžný monitoring odběratelů, vymáhání a inkaso dlužných pohledávek. V současnosti zde působí několik společností zabývajících se touto činností. Mezi nejznámější patří Euler Hermes, EGAP, KUPEG a Coface.

Ceny pojištění se odvíjí od pojištěných oborů, splatnosti faktur, kvality a rozložení odběratelů. Samotné pojistné je stanoveno jako procento z obrátu. V případě, že pohledávka nebyla uhrazena, je povinen pojištěný tuto skutečnost sdělit pojistiteli. Lhůta, ve které musí být hlášení o nezaplacení odesláno, se liší dle zvolené pojišťovny. Po nahlášení nastává tzv. karenční lhůta, která se počítá od data splatnosti nebo nahlášení nezaplacené pohledávky. Po uplynutí této lhůty nastává výplata plnění ve výši nezaplacené pohledávky po odečtení spoluúčasti. Výše spoluúčasti se stanoví podle rizika spojeného s odběratelem.

Pojištění pohledávek se využívá zejména při obchodování se zahraničím, kdy omezuje i teritoriální a politická rizika. Jeho použití je také namístě v případě velkých (klíčových) odběratelů, kdy by nesplacení pohledávek některým z nich mělo zásadní vliv na likviditu společnosti. Má-li naopak společnost větší množství malých odběratelů, využití pojištění by mohlo způsobovat zbytečné náklady spojené s jeho placením.

3.2.10 Faktoring

Podstatou faktoringu je odkup krátkodobých pohledávek specializovanou faktoringovou společností před dobou jejich splatnosti. Tyto společnosti odkupují pohledávky, které nejsou zajištěny žádným zajišťovacím instrumentem. Faktoringová smlouva je většinou uzavírána na určité období. Jde o písemnou smlouvu o postoupení pohledávky. Faktor odkoupí od společnosti všechny pohledávky, které splní podmínky smlouvy. K postoupení pohledávky není zapotřebí souhlasu dlužníka. Výjimkou může být situace, kdy je mezi dodavatelem a odběratelem uzavřena dohoda, ve které je vyloučeno postoupení pohledávky nebo musí být postoupení dovoleno jen se souhlasem odběratele.³⁵

Po uzavření smlouvy vyplatí faktoringová společnost klientovi zálohu ve výši zpravidla 70-90% z nominální hodnoty postoupené pohledávky. Jestliže dlužník uhradí včas, je vyplacena zbylá hodnota pohledávky, avšak po sražení nákladů faktoringové společnosti. Faktoring tedy představuje krátkodobý zdroj financování, kdy společnost takto získá peněžní prostředky, které může využít pro další činnost.

Náklady faktoringové společnosti se rozumí především riziková prémie. Ta představuje výlohy společnosti spojené s upomínáním a případně soudní výlohy v případě nezaplacení pohledávky dlužníkem. Dále se jedná o poplatek za výlohy.

Druhy faktoringu:

- **regresní** – faktoringová společnost na sebe nepřebírá riziko nezaplacení pohledávky dlužníkem. Pokud dlužník neuhradil svou pohledávku v době splatnosti, faktoringová společnost ji vrátí zpět věřiteli, aby si ji vymohl sám. Ten současně musí faktoringové společnosti vrátit vyplacenou zálohu
- **bezregresní** – u tohoto typu na sebe faktoringová společnost spolu s pohledávkou přebírá i riziko spojené s jejím neuhrazením. V takovém případě provádí vymáhání pohledávky faktoringová společnost. Z toho důvodu je také dražší než regresní

Služby v podobě faktoringu dnes kromě specializovaných faktoringových společností nabízí i většina obchodních bank. Je tedy možné vybírat z různých nabídek a druhů.

---

³⁵ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

Výhodou faktoringu je rychlé získání finančních prostředků a převedení nákladů spojených s upomínáním a vymáháním na faktoringovou společnost. V případě bezregresního faktoringu jsou navíc veškerá rizika spojená s neuhrazením pohledávky přesunuta na faktora. Nevýhodou je, že obdržená hodnota bude snížena o marži faktoringové společnosti. V případě regresního faktoringu navíc existuje možnost zpětného postihu v podobě vrácení vyplacené zálohy a vymáhání pohledávky vlastními silami. Díky své povaze je poskytování bezregresního faktoringu v dnešní době spíše výjimkou. Tento způsob zajištění tedy v konečném důsledku neřeší riziko vzniku nedobytných a neuhrazených pohledávek. Vzhledem k tomu, že předmětem faktoringu jsou pouze nezajištěné pohledávky, může být také problém s jejich zajištěním po ukončení faktoringu a navrácení pohledávky původnímu věřiteli.

3.2.11 Forfaiting

Forfaiting se od faktoringu liší tím, že předmětem odkupu jsou střednědobé a dlouhodobé pohledávky. Dalším rozdílem je, že postupované pohledávky musí být zajištěny. Za účelem faktoringu se zpravidla postupují jen jednotlivé pohledávky. Forfaiting se využívá zejména při dodávkách do zahraničí a je považován za jednu z možností podpory vývozu.

Forfaitér uzavírá smlouvu s dodavatelem o konkrétní pohledávce. V ní jsou přesně vymezeny náklady, požadované dokumenty a termín realizace obchodu. Následně vývozce předává zboží zahraničnímu odběrateli a postupuje pohledávku forfaitérovi. Ten uhrazuje na účet vývozce finanční částku, jejíž hodnota je snížena o náklady forfaitingu, kterými jsou diskont a forfaitingové poplatky. Forfaitér přebírá veškerá finanční rizika s pohledávkou spojená, dodavatel v tomto případě je jakéhokoli rizika zproštěn. V okamžiku splatnosti obdrží forfaitingová společnost úhradu od odběratele.³⁶

Výhodou forfaitingu je okamžité obdržení finančních prostředků. Forfaiter na sebe navíc přebírá veškerá rizika. Jsou s tím ovšem spojeny i vyšší náklady. Forfaiting je vhodné využít zejména u větších dodávek, především ve vztahu k zahraničí. Jeho použitím se vylučují zejména teritoriální, politická a kurzovní rizika. Služby v oblasti forfaitingu poskytují zejména velké banky.

---

³⁶ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

3.2.12 Směnka

Podrobná úprava směnky, pravidel jejího používání a vymáhání směnečných práv je provedena v zákoně č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Směnka má dvě základní funkce, a to platební, kdy lze směnku použít jako platební prostředek a zajišťovací, kdy slouží k zajištění peněžitého závazku a je možno ji uplatnit poté, co povinnost na základě původního peněžitého závazku nebyla splněna.

Směnka je obchodovatelný cenný papír, který musí obsahovat bezpodmínečný závazek dlužníka uhradit stanovenou částku ve stanovené době a na stanoveném místě. Dává právo jejímu majiteli požadovat plnění od osoby, která ji podepsala.

K základním charakteristikám směnky patří:

- **jde o dluhový cenný papír** – tzn., že předmětem plnění ze směnky může být pouze zaplacení uvedené částky dlužníkem oprávněnému majiteli směnky,
- **směnečný závazek je abstraktním závazkem** – plnění ze směnky je vázáno pouze na splnění předepsaných náležitostí, na žádné jiné podmínky,
- **směnečný závazek je nesporným závazkem** – majitel směnky nemusí prokazovat důvod své pohledávky neboť vlastní směnku, která je důkazem nároku na plnění ze směnky,
- **směnečný závazek je vtělen do směnky** – uplatnění nároku ze směnky může být pouze na základě předložení směnky – musí existovat v listinné podobě

Směnky rozlišujeme podle toho, kdo ji vystavil na³⁷:

- **směnku vlastní** – výstavce směnky (trasant), kterým je dlužník, se zavazuje, že ve stanovený den a na stanoveném místě zaplatí svému věřiteli (remitentovi) určitou dohodnutou sumu
- **směnku cizí** – výstavce přikazuje třetí osobě, aby v určitý den a na určitém místě zaplatila oprávněné osobě (věřiteli) dohodnutou peněžní částku. Směnka cizí musí obsahovat jména tří osob (PO nebo FO), a to výstavce směnky (trasant), který přikazuje trasátovi, aby zaplatil remitentovi (věřiteli) Skutečnost, že na něho vystavil směnku, oznamuje trasant trasátovi tzv. směnečným návěštím (avízem). Jedná se o zvláštní dopis, ve kterém trasant vysvětluje, co ho k vystavení směnky vedlo a jakým způsobem se vypořádají.

---

³⁷ BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

Směnka je platná za předpokladu, že splňuje zákonné náležitosti. Ty se vztahují k formě a obsahu listiny. Pro směnku se vyžaduje písemná forma, jejíž obsah může být psaný rukou, psacím strojem nebo může být předtištěn. Mezi náležitosti na obsah patří:

- označení, že jde o směnku, do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána
- bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu
- jméno toho, kdo má platit (směnečník)
- údaj o splatnosti
- údaj místa, kde má být placeno
- jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno
- datum a místo vystavení směnky
- podpis výstavce

Směnka vlastní neobsahuje údaj o tom, kdo má platit (je to vždy osoba výstavce), ostatní náležitosti směnky cizí a směnky vlastní jsou stejné. Podpisy osob podepsaných na směnce musejí být vždy vlastnoruční. Pokud by na směnce chyběla některá z výše uvedených podstatných náležitostí, jednalo by se o neplatnou směnku.

V případě, že směnka není v termínu proplacena, a předloží-li žalobce originál směnky, o jejíž pravosti není důvod pochybovat, a další listiny k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá. Nepodá-li žalovaný včas námitky nebo vezme-li je zpět, má směnečný platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku, tzn., že je exekucním titulem, který lze vykonat jedním ze způsobů exekuce na peněžitě plnění.

Směnka je jako prostředek zajištění pohledávky velice efektivní. Nejsou s ní spojené žádné náklady, protože může být napsaná i na obyčejném kusu papíru a ručně. Musí být splněny pouze zákonné náležitosti. Plnění ze směnky není vázáno na žádné jiné podmínky. Umožňuje rychlejší a snazší soudní vymáhání pohledávky. Směnka je navíc dobře zpeněžitelný cenný papírem a společnost jejím prodejem může získat peníze ještě před splatností pohledávky.

3.2.13 Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

Podstatou notářského zápisu je dohoda, kterou se účastník zaváže splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu, v níž svolí, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí (exekuce), jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní. V případě, že dlužník nesplní svůj závazek, se věřitel nemusí obracet na soud s žalobou, ale může přímo podat návrh na soudní výkon rozhodnutí podle §251 občanského soudního řádu nebo nařízení na provedení exekuce podle exekučního řádu.

Notářský zápis lze uzavřít při předání plnění, ale také v případech, kdy je již pohledávka splatná. Tento zápis musí obsahovat:

- označení osoby, která se zavázala ke splnění pohledávky nebo jiného nároku (osoba povinná)
- označení osoby, jejíž pohledávka nebo jiný nárok mají být splněny (osoba oprávněná)
- skutečnosti, za nichž se pohledávka nebo jiný nárok zakládá
- předmět plnění
- doba plnění
- prohlášení povinné osoby o svolení k vykonatelnosti zápisu

Dále musí obsahovat razítko a podpis notáře a jeho identifikační údaje a konečně údaje o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen

Výkonu rozhodnutí se může oprávněný domáhat v okamžiku, kdy marně uplyne lhůta ke splnění závazku. Věřitel se může domáhat výkonu rozhodnutí jen způsoby uvedenými v občanském soudním řádu.

Notářský zápis s přímou vykonatelností není klasickým zajišťovacím prostředkem, ale zato velice efektivním. Dává věřiteli vysokou právní jistotu. Takový zápis je exekučním titulem a v porovnání se směnkou představují rychlejší možnost řešení, protože věřitel nemusí podávat žalobu na soud, ale rovnou podat návrh na výkon rozhodnutí (exekuci). Výhodou oproti směnce je také to, že se nemusíme obávat o nesplnění některých formálních náležitostí. Vše probíhá pod dohledem notáře. Otázkou ovšem zůstává, zda bude dlužník ochoten na takovýto způsob zajištění přistoupit.

4 Praktická aplikace zajišťovacích instrumentů

Tato praktická část bakalářské práce je zaměřena na zhodnocení přínosu využití preventivních opatření a aplikace zajišťovacích instrumentů v obchodním styku vzhledem k vývoji nedobytných a neuhrazených pohledávek v konkrétní společnosti.

4.1 Představení společnosti

Plzeňský Prazdroj, a. s. je vedoucí pivovarnickou společností ve střední Evropě. Společnost, která má sídlo v Plzni, tvoří tři pivovary – v Plzni, Velkých Popovicích a Nošovicích. Dále také třináct vlastních obchodně distribučních center, které svými obchodními a marketingovými aktivitami pokrývají celé území České republiky.

Historie společnosti sahá až do první poloviny 19. století kdy byl postaven Měšťanský pivovar Plzeň. Současná podoba společnosti se začínala formovat od roku 1992, kdy byla po privatizaci vytvořena akciová společnost Plzeňské pivovary, a začaly probíhat velké investice do rozvoje společnosti. V roce 1994 byla následně vytvořena akciová společnost Plzeňský Prazdroj. K dalším významným událostem patří zejména vstup zahraničního investora společnosti SABMiller, která je druhou největší pivovarní společností na světě, v roce 1999 a dokončení fúze se společnostmi Pivovar Radegast, a. s. a Pivovar Velké Popovice, a. s. v roce 2002, která přinesla vytvoření jediné akciové společnosti s názvem Plzeňský Prazdroj, a. s.

V současné době je PP, a. s. uznáván jako největší výrobce piva v České republice a také jako největší exportér piva do více jak 50 zemí světa. Na českém trhu je společnost se svými značkami Pilsner Urquell, Gambrinus, Master, Velkopopovický kozel, Radegast, Radegast Birell, Frisco, Klasik a Primus na prvním místě v objemu prodeje piva.

4.2 Pohledávky společnosti

Největší objem pohledávek představují pohledávky z obchodního styku. Ty jsou spojeny s hlavní činností společnosti, kterou je výroba a prodej piva a sladu. V rámci této činnosti vznikají dvě základní skupiny pohledávek, a to:

- **pohledávky za dodané výrobky** – ty vznikají při prodeji výrobků na fakturu
- **pohledávky ze smluv o reklamě a propagaci** – v tomto případě je mezi společností a odběratelem uzavřena smlouva o reklamě a propagaci s dobou plnění zpravidla 5 let. Podstatou je, že společnost vybaví provozovnu odběratele výčepním zařízením

a reklamními předměty a poskytne mu předem peněžitě plnění na smluvně sjednané období. Odběratel se zavazuje např. k prodeji piva značek společnosti a vybavením provozovny reklamními předměty společnosti (loga, ubrusy atd.). Pohledávky vznikají společnosti, jestliže odběratel neplní předmět smlouvy s jednotlivými smluvními ustanoveními. Dalším případem je předčasné ukončení smlouvy, kdy pohledávku představuje zbylá hodnota peněžitého plnění, které bylo odběrateli poskytnuto a pohledávky z nevráceného výčepního zařízení a reklamních předmětů.

Ostatní pohledávky ve společnosti představují např. pohledávky z poskytnutých půjček, daňové pohledávky, interní pohledávky za zaměstnanci a další.

4.3 Řízení pohledávek ve společnosti

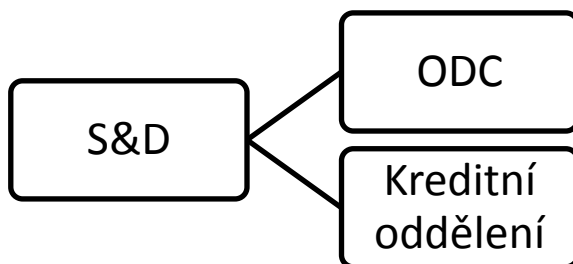
Pro řízení pohledávek ve společnosti jsou významné roky 2006 a 2007, kdy byl zaveden nový systém řízení pohledávek tzv. Credit management, který zahrnuje preventivní činnost a zajištění pohledávek. Do toho to období, tedy od roku 2002 kdy neexistoval ve společnosti ucelený systém řízení pohledávek, který by zahrnoval činnosti prevence a zajištění pohledávek.

Zda zavedení preventivních opatření a využívání zajišťovacích instrumentů do systému řízení pohledávek má pozitivní přínos pro společnost zjistím následným porovnáním vývoje pohledávek ve zmíněných obdobích.

4.3.1 Řízení pohledávek před zavedením prevence a zajištění pohledávek

Jak již bylo řečeno, jedná se o období od vzniku společnosti do změny v systému řízení pohledávek, tedy roky 2002-2005. Rozhodující postavení v tomto systému mělo oddělení prodeje a distribuce (S&D). Dále pak obchodně distribuční centra (ODC), která měla na starosti prvotní styk se zákazníkem, osobní jednání a vedení evidence a kreditní oddělení, které mělo na starosti vymáhání pohledávek.

Schéma 4.1 - Organizační struktura systému řízení pohledávek (2002-2005)

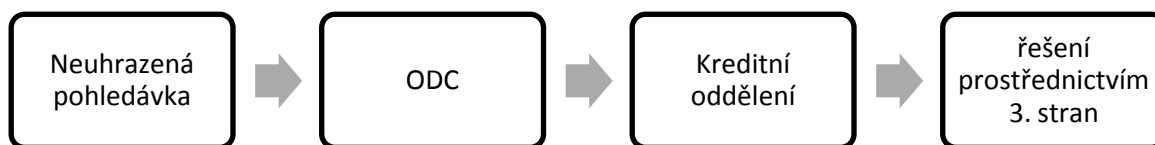
Zdroj: Plzeňský Prazdroj, a. s.

V tomto systému nebyly využívány téměř žádné možnosti preventivních opatření, které představují získávání informací o odběratelích, hodnocení jejich bonity a rizikovosti. Jediné preventivní opatření, které společnost využívala, byl prodej novým zákazníkům pouze za hotové peněžní prostředky a v rámci smluv o reklamě a propagaci byl vyžadován dokument dokládající formu majetkoprávního vztahu k provozovně (nájemní/podnájemní smlouvy, list vlastnictví). Obdobná byla i situace co se týče využívání zajišťovacích instrumentů. Jedinou oblastí v tomto systému řízení pohledávek, kde byly přesně nastaveny úrovně odpovědnosti, a jednotlivé postupy byla oblast vymáhání pohledávek.

4.3.1.1 Vymáhání pohledávek

Proces vymáhání pohledávek probíhal na několika úrovních, jak znázorňuje následující schéma.

Schéma 4.2 – Úrovně vymáhání pohledávek

Zdroj: Plzeňský Prazdroj, a. s.

Na úrovni obchodně distribučních center (ODC) probíhal především proces **vymáhání vlastními silami**, který zahrnoval:

- osobní jednání
- telefonický kontakt
- zasílání písemných upomínek
- dohody o splátkových kalendářích

Veškeré údaje z těchto činností byly zaznamenávány do karty dlužníka. Nebyla-li pohledávky vymožena v rámci příslušného ODC, byl případ předán k řešení Kreditnímu oddělení. To přebralo veškeré dokumenty a kartu dlužníka a opět proběhl proces vymáhání vlastními silami v rámci Kreditního oddělení. Pokud se ovšem ani zde nepodařilo vymoci pohledávku vlastními silami, byly uplatněny další možná řešení vymáhání pohledávek:

- **soudní vymáhání**
- **exekuční řízení**

- **konkurz a likvidace**

U obtížně vymahatelných pohledávek byly využívány služby externích vymáhacích agentur např. Intrum Justicia a K-solvencia.

4.3.2 Řízení pohledávek po zavedení prevence a zajištění pohledávek

V letech 2006-2007 byl ve společnosti zaveden nový systém řízení pohledávek (Credit management), který zahrnuje preventivní opatření a využívání zajišťovacích instrumentů. Kromě toho byly zavedeny tzv. kreditní limity pro prodej výrobků na fakturu. Odpovědnost za řízení pohledávek přešla z oddělení prodeje a distribuce (S&D) na Finanční oddělení.

Schéma 4.3 – Současná organizační struktura systému řízení pohledávek

Zdroj: Plzeňský prazdroj, a. s.

Pro každou organizační jednotku v tomto systému je přesně vymezena odpovědnost a stanoveny postupy při vykonávání jednotlivých činností souvisejících s řízením pohledávek.

4.3.2.1 Získávání informací o odběratelích a vyhodnocení rizika

Společnost disponuje vlastním systémem na vyhodnocení rizikovosti odběratele. Získávané informace a způsob vyhodnocení rizika se liší podle toho, zda se jedná o prodej fakturačním zákazníkům nebo smlouvy o reklamě a propagaci.

Fakturační zákazníci

Podnětem pro hodnocení rizika je v tomto případě žádost odběratele (fakturačního zákazníka) o povolení kreditního limitu. Součástí žádosti je orientační výše předpokládaných odběrů. Kreditní oddělení při hodnocení rizikovosti odběratele vychází z následujících údajů:

- **základní údaje o odběrateli** – FO nebo PO, rodné číslo, identifikační číslo atd..
- **majetek** – nejprve se do placeného registru na stránkách katastru nemovitostí zadává jméno/název a r. č./IČ a zjišťuje se, zda je odběratel vlastníkem nějaké nemovitosti.

Následně se na veřejných stránkách katastru nemovitostí zadává číslo nemovitosti a ověřuje se, zda je nemovitost zatížena např. zástavním právem nebo exekucí. Účelem je zjistit, jestli má odběratel majetek, ze kterého je možné případnou pohledávku uspokojit.

- **zkoumání majetkových vazeb** – pro tento účel využívá společnost služeb placeného systému sledování vazeb (www.ssv.cz). Pomocí této služby se zjišťuje, zda je odběratel v konkurzu nebo je na něj vyhlášena exekuce popř., jestli je majetkově propojen s někým kdo je v konkurzu nebo s kým má společnost špatné zkušenosti.
- **finanční analýza** – na základě výkazů hospodaření se provádí analýza finančního zdraví odběratele. Významným ukazatelem pro společnost je vlastní kapitál odběratele. Výkazy společnost získává z veřejně dostupných zdrojů jako je sbírka listin dostupná na justice.cz nebo je přímo vyžaduje od odběratele. Jedná-li se o živnostníka, požadují se údaje z daňového přiznání.
- **hodnocení externí agentury** – v současnosti se využívá systém Kreditní lustrátor od společnosti Creditinfo.
- **poskytované zajištění** – jako hlavní prostředek k zajištění pohledávek využívá společnost směnky
- **dřívější zkušenosti s odběratelem** – subjektivní zkušenosti za předcházející období spolupráce

Výsledkem hodnocení bonity resp. rizikovosti odběratele je nízké, střední nebo vysoké riziko. Tento údaj je důležitý pro rozhodnutí o povolení kreditního limitu a jeho výši. Jedná-li se o zcela nového zákazníka, jsou výrobky prodávány pouze za peníze v hotovosti.

Smlouvy o reklamě a propagaci

U smluv o reklamě a propagaci se provádí hodnocení rizika odběratele vždy. Jedná se o jednodušší proces s využitím stejných prostředků, kdy se ověřují zejména:

- **údaje o odběrateli** – viz fakturační zákazníci
- **majetek** – v tomto případě se na rozdíl od fakturačních zákazníků zkoumá také, zda je provozovna ve vlastnictví odběratele nebo v pronájmu. Společnost také vyžaduje dokument dokládající formu majetkoprávního vztahu k provozovně (nájemní/podnájemní smlouvy, list vlastnictví). Jde o důležitý údaj z časového hlediska.
- **zkoumání majetkových vazeb** - viz fakturační zákazníci
- **poskytované zajištění** – s tím, že ustanovení o směnce, jako prostředku zajištění, je přímo součástí dané smlouvy

- **dřívější zkušenosti** - viz fakturační zákazníci

Výsledkem je opět nízké, střední nebo vysoké riziko. Tento údaj má informační charakter pro manažera ODC při rozhodování o uzavření smlouvy.

4.3.2.2 Zajištění pohledávek

Jako hlavní zajišťovací instrument se ve společnosti využívají směnky vlastní, splatné na řad PP, a. s doložkou bez protestu. Pokud není dohodnuto jinak, jedná se o blankosměnku. Blankosměnka je směnka s chybějící směnečnou sumou nebo datem splatnosti. Postup uplatňování smenek se liší podle toho, zda se jedná o prodej na fakturu nebo smlouvu o reklamě a propagaci.

Zajištění pohledávky fakturačních zákazníků

Zákazníkům, kterým byl schválen kreditní limit se směnečným zajištěním, je předložena k podpisu blankosměnka s nevyplněným datem splatnosti a sumou, vystavená zákazníkem. V návaznosti na obchodní podmínky je mezi PP, a. s. a odběratelem sepsáno „Vyplňovací prohlášení k blankosměnce“, ve kterém je uvedeno, komu, kým a kdy je blankosměnka předána a za jakých podmínek smí být vyplněna a předložena k placení. Datum sepsání vyplňovacího prohlášení musí být shodné s datem vystavení směnky. Nestanoví-li národní kreditní manažer jinak, musí být směnka PO avalovaná další FO, případně PO. Není-li směnečným ručitelem (avalistou) majitel (společník) PO vlastníci nemovitý majetek, určuje ručitele kreditní manažer nebo kreditní kontrolor. Datum vystavení směnky musí být shodné s datem uzavření předmětné smlouvy, popř. dodatku smlouvy

Základem pro kalkulaci směnečné sumy je hodnota schváleného kreditního limitu (operativního). Nestanoví-li národní kreditní manažer jinak, hodnota směnečné sumy se rovná minimálně 1,5 násobku hodnoty stanoveného operativního limitu.

Postup uplatnění směnky v případě závažného porušení platební kázně ze strany zákazníka je následující:

- zasílání výzvy k úhradě směnky ve stanoveném termínu, který bude zároveň doplněn na směnce s uvedením možnosti uhradit směnku v sídle příslušného ODC. Výzvu zasílá kreditní oddělení
- uplatnění směnečného práva soudní cestou – směnečný platební rozkaz (žaloba vypracovaná advokátní kanceláří)

Směnka pozbývá funkci zajišťovacího prostředku smluvního vztahu v následujících případech:

- převodem zákazníka na platbu v hotovosti
- schválením jiného nebo žádného zajišťovacího instrumentu
- ukončením odběru piva na základě rámcové smlouvy

Ve výše uvedených případech a za předpokladu, že zákazník nemá závazky, kryté danou směnkou, dojde k fyzické likvidaci směnky za přítomnosti obou stran v prostorách příslušných ODC nebo kreditního oddělení, anebo u zákazníka.

Zajištění pohledávky v rámci smlouvy o reklamě a propagaci

Každá smlouva o zajišťování reklamy a propagace, kdy je poskytováno předem peněžitě plnění za delší období, musí obsahovat ustanovení o směnce, jakož zajišťovacímu prostředku. Nestanoví-li národní kreditní manažer jinak, musí být směnka PO avalovaná další FO, případně PO. Není-li směnečným ručitelem (avalistou) majitel (společník) PO vlastníci nemovitý majetek, určuje ručitele kreditní manažer nebo kreditní kontrolor. Datum vystavení směnky musí být shodné s datem uzavření předmětné smlouvy, popř. dodatku smlouvy

Postup uplatnění směnky v případě závažného porušení smlouvy ze strany zákazníka je následující:

- v případě, že nedojde k finančnímu narovnání smluvního vztahu, převezme kreditní oddělení z příslušného ODC veškeré podklady, včetně směnky, nutné k dalšímu vymáhání. Aby byla zajištěna vymahatelnost pohledávky a směnky, musí příslušné ODC smlouvu prokazatelně ukončit nebo vypovědět.
- kreditní oddělení zašle zákazníkovi výzvu k úhradě směnky ve stanoveném termínu, který bude zároveň doplněn na směnce.

Definice závažného porušení smlouvy je obsažena v příslušných ustanoveních daného typu smlouvy. Směnka pozbývá funkci zajišťovacího prostředku smluvního vztahu v následujících případech:

- uplynutím doby splatnosti smlouvy
- předčasným ukončením smlouvy dohodou a následným finančním vypořádáním
- předčasným ukončením smlouvy odstoupením a následným vymožením pohledávky bez využití směnečného práva

Ve výše uvedených případech dojde k fyzické likvidaci směnky za přítomnosti obou stran v prostorách příslušných ODC nebo kreditního oddělení, anebo u zákazníka

4.3.2.3 Kreditní limity

Kreditní limity se ve společnosti využívají při prodeji výrobků na fakturu resp. prodeji fakturačním zákazníkům. Jedná se o zákazníky, kteří neprovádí platbu v hotovosti přesně v okamžiku plnění smluvního vztahu. Kreditním limitem se rozumí maximální povolená výše splatných i nesplatných pohledávek z titulu prodeje zboží a poskytnutí služeb za fakturačním zákazníkem v jednom časovém okamžiku. Tento limit musí být schválen pro každého fakturačního zákazníka před začátkem obchodování. Pokud je schváleno povolení kreditního limitu provede se kreditní hodnocení odběratele a následné stanovení kreditního limitu.

Proces schvalování

Pro každého nového fakturačního zákazníka je před začátkem prodeje na fakturu požadováno schválení kreditního limitu. Kreditní limit musí být schválen také před provedením jakýchkoliv změn stávajících kreditních podmínek.

Obchodní zástupce požadující kreditní limit pro svého zákazníka musí připravit formulář návrhu na kreditní limit a předá ho spolu s požadovanou dokumentací kreditnímu oddělení. Manažer kreditu a financování po procesu vyhodnocení předložený návrh schválí nebo zamítne. Odpovědnost za schvalování kreditního limitu má dle jeho výše stanovený manažer Kreditního oddělení nebo Finančního oddělení

Schválení kreditního limitu je podmíněno vyhodnocením finančního zdraví dané společnosti, právní a vlastnické struktury, klíčových ekonomických ukazatelů, obecných ekonomických trendů a jakýchkoliv předchozích vztahů se společností

Kreditní hodnocení a stanovení kreditního limitu

Kreditní oddělení má za úkol ohodnotit kreditní riziko u každého fakturačního zákazníka jako nízké, střední nebo vysoké. Pokud je riziko vysoké, kreditní limit u nového zákazníka je zamítnut. Toto riziko lze snížit prostřednictvím některého z druhů zajištění.

Při stanovení kreditního limitu pro příslušného fakturačního zákazníka se vychází z³⁸:

- průměrného měsíčního odběru zákazníka za posledních 12 měsíců, příp. kvalifikovaného odhadu možných odběrů
- nabízené formy zajištění
- majetkových poměrů zákazníka a jemu spřízněných osob
- výsledku finanční analýzy
- hodnocení externí agentury (v současnosti Creditinfo)
- rizikovosti obchodních vazeb fakturačního zákazníka („Systém sledování vazeb“)

Pro interní potřeby se stanovují operativní a maximální kreditní limity. Operativní limit se stanovuje na základě kalkulačního vzorce a používá se pro nastavení kreditní kontroly v informačním systému PP, a.s.. Maximální kreditní limit se stanovuje do výše sumy zajištěné směnkou, popř. se bere hodnota nejvyššího odběru z historických údajů. Výše maximálního limitu nemůže být v žádném časovém úseku překročena. Objednávky překračující maximální limit nejsou povoleny a jsou automaticky blokovány. Trvá-li zákazník na objednávce překračující maximální limit, musí hodnotu, o kterou je limit překročen, zaplatit v hotovosti.

U zákazníků s kreditním limitem 100 000,-Kč a více probíhá jednou ročně kontrola nastavených kreditních limitů a jejich bonity.

4.3.2.4 Vymáhání pohledávek

Odpovědnost za vymáhání pohledávek a činností s tím spojených má Kreditní oddělení.

Vymáhání pohledávek vlastními silami

V rámci vymáhání pohledávek vlastními silami jsou prováděny následující činnosti:

- **osobní jednání**
- **telefonická urgence**
- **upomínky**
- **dohody o splátkách dluhu** – jsou-li splátky dluhu rozvrženy na více než 24 měsíců, sepisuje se dohoda o splátkách dluhu s exekuční doložkou

---

³⁸ Zdroj: Plzeňský Prazdroj, a. s.

Soudní vymáhání

Je realizováno prostřednictvím externí advokátní kanceláře. Obchodní případ je předán externí advokátní kanceláři na základě předávacího protokolu. Předávací protokol schvaluje a podepisuje manažer kreditu a financování a manažer právních služeb. Součástí protokolu je veškerá dokumentace potřebná k podání žalobního návrhu externí advokátní kanceláře.

Exekuce majetku dlužníka

Tato forma vymáhání je realizována na základě exekučního titulu (pravomocný platební rozkaz, pravomocné soudní rozhodnutí) předloženého externí advokátní kanceláří. Návrh na exekuci majetku dlužníka a volbu exekutora schvaluje a podepisuje manažer kreditu a financování a manažer právních služeb. Návrh exekuce ze strany PP, a. s. zpracovává externí advokátní kancelář, která zároveň poskytuje ve spolupráci s kreditním oddělením právní podporu příslušnému exekučnímu úřadu resp. soudu. Na exekučním titulu je definována struktura a výše pohledávky (jistina, úroky z prodlení, náklady soudního řízení, náklady právního zastoupení)

Konkurz a likvidace

Externí advokátní kancelář podává jménem PP, a. s. návrh na přihlášení pohledávky do konkursu a likvidace

Mimosoudní vymáhání pohledávek

Tato forma vymáhání je uplatňována u pohledávek, u kterých nebyla uplatněna forma soudního vymáhání nebo exekuce majetku dlužníka. Mimosoudní vymáhání je realizováno prostřednictvím třetí strany – agentury pro vymáhání pohledávek a to na základě mandátní smlouvy uzavřené s PP, a. s..

4.3.3 Srovnání vývoje pohledávek za sledovaná období

Rozdíl v řízení pohledávek, zejména ve vztahu k prevenci a zajištění pohledávek, za sledovaná období je značný. Jaký vliv měla změna na vývoj pohledávek, ukáže následující srovnání. V tabulce č. 4.1 jsou uvedeny údaje o pohledávkách ve společnosti za sledovaná období.

Tabulka 4.1 Údaje o pohledávkách společnosti za sledovaná období v tis. Kč

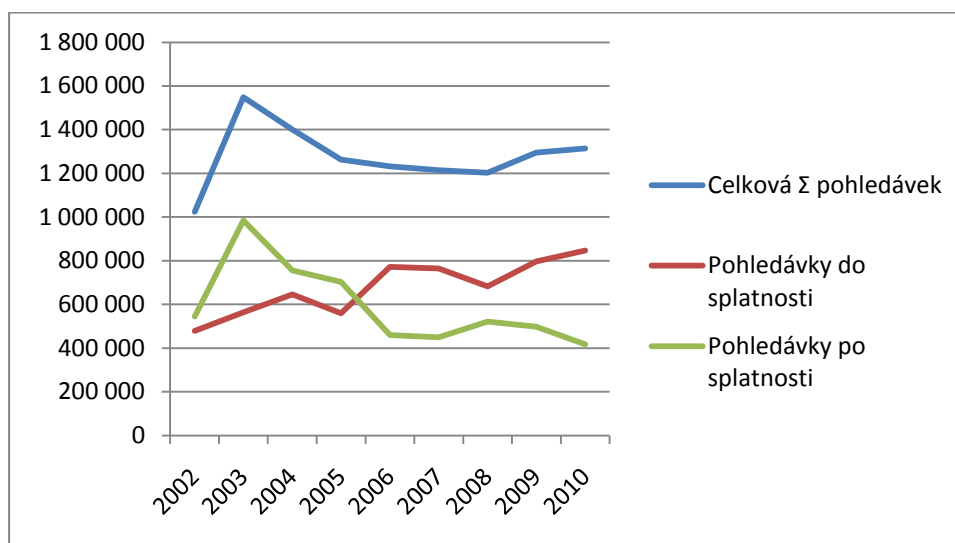
Rok	Celková Σ pohledávek	Pohledávky do splatnosti	Pohledávky po splatnosti
2002	1 024 657	479 571	545 086
2003	1 548 999	564 043	984 956
2004	1 400 227	645 365	755 362
2005	1 262 497	559 221	703 276
2006	1 232 721	772 060	460 661
2007	1 215 106	764 809	450 297
2008	1 203 412	682 133	521 299
2009	1 294 979	796 564	498 415
2010	1 313 654	846 234	417 420

Zdroj: účetní závěrky společnosti PP, a. s.

Důležitým ukazatelem jsou pohledávky po splatnosti, především jejich podíl na celkovém objemu pohledávek. Za období kdy nebyly ve společnosti využívány preventivní opatření a zajištění pohledávek (2002-2005) tvořili pohledávky po splatnosti v průměru 55,6% zatím co po zavedení těchto změn až do doby poslední závěrky (2006-2010) představovaly pohledávky po splatnosti 37,6% z celkového objemu pohledávek. Zavedení preventivních opatření a využívání zajišťovacích instrumentů tedy vedlo ke snížení podílu pohledávek po splatnosti na celkovém objemu pohledávek téměř o 20%.

Většinu pohledávek do splatnosti představují pohledávky za klíčovými zákazníky (nadmárodní potravinářské řetězce), kteří tvoří 50% veškerého objemu prodeje výrobků na fakturu, zbytek je realizován především za hotové peněžní prostředky. Jak již bylo řečeno, důležitým údajem, který vypovídá o přínosu využití preventivních opatření a zajištění pohledávek, je vývoj pohledávek po splatnosti. Pro lepší znárodnění rozdílu ve vývoji pohledávek jsou údaje z tabulky promítnuty do grafu č. 4.1.

Graf 4.1 Vývoj pohledávek za sledovaná období (v tis. Kč)

Z výše uvedené tabulky a grafu vyplývá rozdíl ve vývoji pohledávek po zavedení preventivních opatření a zajištění pohledávek do systému řízení pohledávek ve společnosti. V období před zavedením těchto opatření (2002-2005) byla odpovědnost za pohledávky v režii oddělení prodeje a distribuce (S&D). Tento systém byl obchodně zaměřený a orientoval se především na růst objemu tržeb. S tím souvisí i nárůst hodnoty pohledávek v letech 2002-2004 kdy se zvyšoval objem tržeb společnosti. To, že obchodně orientovaný systém řízení pohledávek byl méně efektivní, vypovídá zejména vyšší míra pohledávek po splatnosti, než pohledávek do splatnosti. Nestálý vývoj pohledávek v minulosti negativně ovlivňoval mimo jiné cash-flow společnosti, a proto bylo nutné tento systém změnit.

Odpovědnost za pohledávky přešla se změnou systému řízení pohledávek (2006) na Finanční oddělení. Dříve obchodně zaměřený pohled na pohledávky se tedy změnil na finanční, jehož úkolem je především docílit zdravého finančního hospodaření společnosti. Z grafu je patrné, že po zavedení změn, došlo k poklesu celkové hodnoty pohledávek a ustálení jejich vývoje. V letech 2008-2010 můžeme pozorovat nárůst pohledávek.

Příčinou této změny byl růst objemu tržeb společnosti. O tom, že je tento systém přínosný vypovídá zvláště vývoj pohledávek po splatnosti, kdy bylo dosaženo výrazného poklesu a ustálení jejich vývoje. V rozmezí roků 2008-2010, kdy docházelo k nárůstu pohledávek vlivem růstu tržeb a navíc probíhala světová ekonomická krize, bylo dokonce docíleno snížení hodnoty pohledávek po splatnosti.

4.4 zajišťovací instrumenty ve společnosti

Pro volbu zajišťovacích instrumentů je důležitá skladba odběratelů a předmět podnikání společnosti. Odběratele PP, a. s. tvoří dvě hlavní skupiny. První je široká skupina malých odběratelů a druhou skupinu tvoří velcí (klíčoví) zákazníci, s dobrou platební morálkou, kdy se nevyužívá téměř žádné zajištění. Ve společnosti jsou s ohledem na strukturu zákazníků a předmět podnikatelské činnosti využívány tyto zajišťovací instrumenty:

- **směnka** – jako hlavní prostředek se k zajištění pohledávek používají blankosměnky vlastní, splatné na řad PP, a. s. s doložkou bez protestu. Blankosměnka je směnka s chybějícím datem splatnosti a směnečnou sumou. Je-li zákazníkem PO, vyžaduje se navíc aval (ručení) směnky jinou FO. Výhodou směnky jsou minimální náklady, jak s ní spojené a možnost rychlejšího a snazšího soudního vymáhání pohledávky
- **dohody o ručení** – ve výjimečných případech, kdy zákazník nesouhlasí s podpisem směnky, se k zajištění využívá dohoda o ručení. Náklady na zřízení ručení jsou také minimální. Je ovšem nutné prověřit osobu, která ručení poskytuje, aby se předešlo možným budoucím problémům při vymáhání pohledávky
- **bankovní záruka** – nepatří k často využívaným prostředkům zajištění. Důvodem je, že pro velkou skupinu drobných odběratelů představuje zřízení bankovní záruky zbytečně vysoké náklady. Využívá se ve výjimečných případech u významnějších zákazníků, pro které nepředstavuje takové zatížení. Výhodou bankovní záruky je jistota zaplacení pohledávky bankou v případě, že odběratel nebude schopný splácet. Nevýhodou je nutnost vynaložení vyšších nákladů na její zřízení.
- **smluvní zálohy** – patří k běžně využívaným prostředkům preventivního zajištění, kdy je na speciální účet společnosti složeno depozitum, které je využito v případě, že zákazníkovi vznikne pohledávka po splatnosti. Po jeho využití společností trvá na tom, aby zákazník doplnil zálohu na účtu do původní výše. Výhodou tohoto způsobu zajištění je omezení vzniku pohledávek po splatnosti
- **smluvní pokuty** – jsou využívány zejména v rámci smluv o reklamě a propagaci při významném porušení smluvních podmínek. Výše smluvní pokuty se stanovuje až do výše 30% hodnoty smlouvy. Smluvní pokuta je spíše donucovacím než zajišťovacím prostředkem. Nevýhodou je, že v případě vzniku nedobytné pohledávky pouze zvyšují její hodnotu. Netvoří příslušenství pohledávky a je nutné ji vymáhat samostatně. Soud může navíc rozhodnout o snížení její výše.

- **úroky z prodlení** – ve společnosti jsou využívány v maximální možné míře. Jejich výše se stanovuje standardním způsobem podle zákona. Výhodou je, že nutí zákazníka platit včas. Na rozdíl od smluvní pokuty nemůže soud rozhodnout o jejich snížení. Představují příslušenství pohledávky a není tedy zapotřebí je vymáhat zvlášť. Nevýhodou je stejně jako u smluvní pokuty, že v případě neuhrazení pohledávky pouze zvyšují její hodnotu.
- **pojištění pohledávek** – je využíváno téměř u všech fakturačních zákazníků. Většinu těchto fakturačních zákazníků tvoří velcí zákazníci, kteří představují 50% objemu prodeje na fakturu. Jedná se o nemalé částky, pojištění těchto pohledávek je tedy na místě. Výhodou pojištění je snížení rizika spojeného s danou pohledávkou a jistota obdržení peněžních prostředků v případě vzniku neuhrazené pohledávky. Nevýhodou jsou náklady na pojištění a spoluúčast na pojistné události, což znamená, že nikdy nedostaneme zpět původní hodnotu pohledávky.
- **notářský/exekutorský zápis s doložkou vykonatelnosti** – tento způsob zajištění se používá v souvislosti s dohodou o splátkách dluhu, jsou-li splátky dluhu rozvrženy na více než 24 měsíců. Výhodou je rychlost řešení v případě vymáhání pohledávky, protože věřitel nemusí podávat soudní žalobu, ale rovnou podá návrh na výkon rozhodnutí (exekuce)

Je vidět, že společnost využívá k zajištění kromě směnek, které jsou hlavním zajišťovacím prostředkem v řízení pohledávek, i řadu dalších způsobů zajištění. Jsou ale také zajišťovací prostředky, které společnost nevyužívá nebo je pro strukturu zákazníků a předmět podnikání užít nelze. Patří k nim:

- **zadržovací právo** – nepoužívá s ohledem na činnost společnosti, kterou je především prodej výrobků. Typickým příkladem kdy je možné tento prostředek zajištění využít je oprava auta, kdy může autoservis zadržet auto do zaplacení za provedenou opravu.
- **zadržovací převod práva** – nevyužívá se vůbec. Časově a administrativně náročné řešení
- **zástavní právo** – důvodem, proč se nevyužívá je, že společnost má zákazníky po celé ČR a o zajištění se starají tři kreditní centra. Zřízení zástavního práva by proto bylo časově a administrativně náročné
- **faktoring/forfaiting** – dříve se o této možnosti zajištění uvažovalo, ale nakonec z ní sešlo. Důvodem je širokého spektrum zákazníků kdy nebylo možné pro potřeby faktoringové společnosti stanovit marži na jednotlivého zákazníka

- **dokumentární akreditiv** - se nevyužívá s ohledem na široké spektrum zákazníků, kdy se jedná o prodej menším odběratelům. Vzhledem k množství zákazníků by byl tento způsob zajištění spojen se zbytečnými náklady a administrativní náročností.

4.5 Zhodnocení

Z výše provedeného srovnání systémů řízení pohledávek ve společnosti PP, a. s. je znatelná změna ve vývoji pohledávek za sledovaná období. Zejména oblast pohledávek po splatnosti dostala značného zlepšení. V dřívějším systému řízení pohledávek, který prakticky nevyužíval možnosti preventivních opatření a zajištění pohledávek, tvořily velkou část pohledávek právě pohledávky po splatnosti. To se změnilo po zavedení nového systému řízení pohledávek, ve kterém se již plně využívají preventivní opatření a zajišťovací instrumenty. Již v prvním roce zavedení těchto změn došlo ke znatelnému snížení hodnoty pohledávek po splatnosti a poměrně stálému vývoji či poklesu v následujících letech.

Vypovídá to o tom, že nově zavedený systém je dobře nastaven a efektivně přispívá ke snižování rizika vzniku neuhrazených pohledávek. Základem tohoto systému je získávání informací o odběratelích a následné vyhodnocení bonity a rizika možnosti vzniku nesplacených pohledávek. Ke snížení rizika je ve společnosti dále využíván jako hlavní zajišťovací prostředek při prodeji na fakturu nebo u smluv o reklamě a propagaci směnka. Ta patří mezi velice efektivní způsoby zajištění s řadou nesporných výhod. Kromě směnky využívá společnost řadu dalších způsobů zajištění, které přispívají ke snížení rizika.

Účinným systémem prevence je také využívání kreditních limitů, jejichž nastavení vychází právě z výsledku hodnocení bonity a rizika a využitím zajišťovacích instrumentů. Díky nastavení maximální hodnoty limitů, které nesmí být překročeny, jinak jsou blokovány, může společnost stanovit, jaká bude potenciální nejvyšší hodnota pohledávek za konkrétním zákazníkem. K účinné prevenci přispívá taktéž aktivní komunikace pracovníků Kreditního oddělení s dlužníkem v rámci vymáhání pohledávek. Kreditní oddělení jsou členěna dle regionálních oblastí. Pracovníci Kreditního oddělení tak pracují s užším okruhem dlužníků a mohou lépe určit, co se dá od potencionálního dlužníka očekávat.

Ačkoli systém zavedený ve společnosti prokazatelně vede ke snížení rizika vzniku neuhrazených pohledávek nelze o něm mluvit jako o nějakém univerzálním postupu vhodném pro všechny společnosti. Důvodem je, že ne všechny společnosti mají na trhu stejné postavení.

V jiném postavení bude malá společnost s omezeným počtem zdrojů a užším okruhem odběratelů než velká společnost s dostatečnými zdroji a širokým okruhem odběratelů.

Ve velké společnosti jako je PP, a. s. je specializované oddělení a vyškolení pracovníci, kteří mají na starost oblast vyhodnocení informací a zajištění. Menší společnost nebo živnostník zřejmě nebude disponovat zdroji na zřízení takových to oddělení. Obstarávání potřebných informací a jejich vyhodnocení by navíc bylo i časově náročné pokud by tyto činnosti měli provádět osobně. V takovém případě se určitě vyplatí využít služeb specializovaných agentur. Obdobná situace bude i co se týče využití zajišťovacích instrumentů. Zatímco velká společnost se nemusí obávat o nedostatek odběratelů a může zvolit efektivnější způsoby zajištění (směnka, bankovní záruka). Pokud by si malá společnost nastavila příliš přísné podmínky a vyžadovala důraznější způsob zajištění, může se potenciální odběratel přesunout ke konkurenci, která po něm nic podobného vyžadovat nebude.

Co se týče hodnocení efektivnosti zajišťovacích instrumentů, tak z teoretických údajů a poznatků z praxe usuzuji, že ne všechny zajišťovací prostředky je možné využít vždy. Důležitou roli hraje předmět podnikání společnosti, skladba jejich odběratelů a náklady na jejich využití, ať již časové nebo finanční. Dalším důležitým faktem je i míra zajištění, které poskytují. Osobně vidím jako velice efektivní možnosti zajištění pohledávek:

- **bankovní záruku** – náklady na její zřízení nese odběratel a v případě vzniku neuhrazené pohledávky poskytne plnění věřiteli banka
- **pojištění** – je sice spojena s náklady v podobě placení pojistného a spoluúčasti na pojistné události, ale výrazným způsobem snižuje širokou škálu možných rizik kromě rizika nezaplacení
- **směnka** – nepřestavuje téměř žádné náklady na zřízení. Lze ji vystavit k zajištění pohledávky téměř kdykoliv. Urychluje soudní řízení a nevznikají další zbytečné náklady na soudní spory.
- **notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti** – jde o obdobné řešení jako směnky s tím, že je ještě rychlejší a podstatně usnadňuje otázku vymáhání pohledávek

5 Závěr

Práce se zabývá problematikou zajištění pohledávek v obchodním styku. V první části se zabývám právním, účetním a daňovým vymezením pohledávky. Blíže je popsána především oblast smluv zakládajících vznik pohledávky, a to zejména jejich podstatné náležitosti. Druhá část je věnována preventivním opatřením resp. získávání informací o odběratelích a zajišťovacím instrumentům. U informací jsem se zaměřil především na jejich dostupnost a význam v souvislosti s prevencí a zajištěním pohledávek. U zajišťovacích instrumentů jsem se zabýval především tím, do jaké míry poskytují zajištění pohledávky a předcházejí vzniku neuhrazených a nedobytných pohledávek, tedy jejich efektivitou.

Cílem práce bylo na základně teoretických podkladů a poznatků z praxe zhodnotit efektivitu vybraných zajišťovacích instrumentů používaných v praxi konkrétní společností a doporučit postup vedoucí k minimalizaci rizika vzniku nedobytných a neuhrazených pohledávek.

Otázce prevence a zajištění byla věnována druhá část práce. Již po jejím vypracování shledávám základ vedoucí ke snížení rizika v získání kvalitních informací o budoucích i stálých odběratelích, které hrají důležitou roli při rozhodování o uzavření obchodu a také volbě vhodného způsobu zajištění. Na základě teoretických podkladů jsem se pokusil také nastínit výhody a nevýhody vybraných zajišťovacích instrumentů

Předmětem praktické části bylo prokázání, že využívání preventivních opatření a zajišťovacích instrumentů vede ke snížení rizika vzniku neuhrazených pohledávek. Za tímto účelem jsem srovnával vývoj pohledávek ve společnosti PP, a. s. před a po zavedení těchto činností do systému řízení pohledávek. Výsledkem je prokazatelný přínos prevence a zajištění především v souvislosti s vývojem pohledávek po splatnosti resp. neuhrazených. Jejichž podíl na celkových pohledávkách po zavedení prevence a zajištění výrazně klesl a daří se jej dlouhodobě udržovat v relativně stálých hodnotách. Při vypracování praktické části jsem využil možnosti konzultací s odpovědným pracovníkem a údajů z účetních závěrek společnosti.

Předpokládal jsem, že využití jednoho zajišťovacího instrumentu není dostačující. Tato hypotéza se mi potvrdila již v druhé části a v neposlední řadě při práci na praktické části, kdy společnost využívala téměř všechny možné způsoby zajištění pohledávek. I když jako hlavním prostředkem zajištění byl stanoven v interních předpisech směnka.

Seznam použité literatury

Knihy

DRBOHLAV, J.; POHL, T. *Pohledávky z právního, účetního a daňového pohledu* 2. vyd. . Praha: ASPI, 2006. 220 s. ISBN 80-7357-162-5.

FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2009. 340 s. ISBN 978-80-7357-444-4.

BAŘINOVÁ, D.; VOZŇAKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

PILÁTOVÁ, J.; RICHTER, J. *Pohledávky a jejich řešení v podnikové praxi*. Olomouc: ANAG, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7263-534-4.

FALDYNA, F.; HUŠEK, J.; POHL, T. *Zajištění a zánik obchodních závazků* 2. vyd. Praha: ASPI, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7357-154-2.

FIŠEROVÁ, E.; CHALUPA, R.; KADLEC, J.; PILÁTOVÁ, J.; PROCHÁZKOVÁ, D.; SEDLÁK, R.; SKÁLOVÁ, J.; TKÁČ, R.; VLACH, P. *Abeceda účetnictví pro podnikatele*. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7263-598-6.

BEJČEK, J.; ELIÁŠ, K.; RABAN, P. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky* 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 594 s. ISBN 978-80-7400-337-0.

Internetové zdroje a odkazy

Platnost a účinnost právních úkonů, smluv. © *EPRAVO.CZ* [online]. [cit. 2011-02-11.]. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obcanske-pravo/platnost-a-ucinnost-pravnich-ukonu-smluv-15618.html>

Businessinfo.cz. Oficiální portál pro podnikání a export [online]. [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/>

NOVÁKOVÁ, L.; TĚMÍN, T.; *Zajištění obchodních závazkových vztahů* [online] 2007 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-20421940-zajisteni-obchodnich-zavazkovych-vztahu>

Magnetnafinance.cz. Způsoby zajištění pohledávek [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné z WWW: <http://www.magnetnafinance.cz/zajisteni-pohledavek>

Právní předpisy

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ze znění pozdějších předpisů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Seznam zkratek

ObčZ	Občanský zákoník
ObchZ	Obchodní zákoník
ZoÚ	Zákon o účetnictví
ZoR	Zákon o rezervách
ZDP	Zákon o daních z příjmů
ÚJ	účetní jednotka
OR	obchodní rejstřík
FO	fyzická osoba
PO	právnícká osoba
PP, a. s.	Plzeňský Prazdroj, a. s.

Prohlášení o využití výsledku bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne .....

.....

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta

Hasičská 3031, Frýdek-Místek 738 01